

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку грошових коштів та аналіз платоспроможності
підприємства»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Литовченко Д.І.
Керівник: Тютюнник С.В.
Рецензент: Малярєнко Л.В.

Полтава 2024 року

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ.....	7
1.1. Економічний зміст грошових коштів	7
1.2. Стан дослідження проблеми та наукові напрями її вирішення.....	21
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ.....	26
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства	26
2.2. Облік грошових коштів та відображення інформації у звітності	32
2.3. Податкові аспекти обліку грошових операцій.....	40
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	43
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання	43
3.2. Оцінювання ліквідності балансу та платоспроможності підприємства	50
3.3. Визначення ознак неплатоспроможності підприємства.....	56
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. Одним із чинників, які забезпечують безперерйне та ефективне функціонування суб'єктів господарювання є наявність фінансових ресурсів, зокрема грошових коштів. Надходження грошових коштів відбувається за результатами проведених господарських операцій, а їх витрачання вимагає контролю за дотриманням цільового спрямування з метою забезпечення виконання господарських завдань. Здійснені операції з використанням грошових коштів набувають особливої ваги у господарській діяльності. Однією із проблем, що виникають перед підприємствами в сучасних умовах, є відновлення і збереження динаміки циклів операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, що є запорукою необхідної ліквідної позиції підприємства і реалізації його попиту на кошти. Вирішення цієї проблеми неможливе без глибоких досліджень економічних механізмів, що визначають грошові потоки кожного окремого суб'єкта господарювання.

У зв'язку з цим, успішне вирішення різноманітних фінансових проблем підприємств залежить від створення і використання ефективної системи управління коштами. Основна мета управління грошовими потоками – забезпечення фінансової рівноваги суб'єкта господарювання у процесі його розвитку шляхом збалансування обсягів надходження і витрачання коштів та їхньої синхронізації в часі. Мистецтво управління грошовими активами полягає в тому, щоб тримати на рахунках мінімально необхідну суму коштів, яка потрібна для поточної оперативної діяльності, для покриття короточасної незбалансованості грошових потоків. Сума грошових коштів повинна бути такою, щоб її вистачало для здійснення всіх першочергових платежів. Наявність великих залишків грошей протягом тривалого часу може бути результатом неправильного використання оборотного капіталу.

Однією зі складових успішного управління грошовими потоками є ефективно функціонуюча система бухгалтерського обліку, що дозволяє

накопичувати, обробляти та передавати інформацію про рух грошових коштів апарату управління підприємством. Інформація про рух коштів, що знаходиться у прийнятих для обліку первинних документах, систематизується і накопичується у регістрах бухгалтерського обліку. Важливим напрямом організації економічної роботи є оцінювання фінансового стану, зокрема аналізу грошових потоків, ліквідності та платоспроможності, за інформацією Балансу (Звіту про фінансовий стан) (форма № 1), Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2), Звіту про рух грошових коштів (форма № 3). Головна мета аналізу фінансових звітів – оцінити результати та ефективність функціонування підприємства за звітний період і в динаміці, своєчасно виявляти й усувати недоліки у підприємницькій діяльності, знаходити резерви поліпшення фінансового стану.

Значний здобуток у методологію і практику обліку грошових коштів та оцінки платоспроможності зробили Ф.Ф. Бутинець, Ю.А. Верига, С.Ф. Голов, М.Я. Дем'яненко, В.М. Жук, Г.Г. Кірейцев, Г.І. Кіндрацька, М.Ф. Огійчук, Л.А. Лахтіонова, О.В. Павловська, В.О. Подольська, П.Я. Попович, Л.К. Сук, Ю.С. Цал-Цалко, М.Г. Чумаченко, Н.П. Шморгун та інші вчені-економісти. Поряд з цим сучасна нормативно-методична база з даної проблематики спирається переважно на інформацію фінансової звітності в складі п'яти форм. Таким чином, виникає потреба в розробці методики обліку і аналізу грошових потоків та платоспроможності, підвищенні наукової обґрунтованості прийняття фінансових рішень в умовах нестабільності та ризику, розробці системи аналітичних засобів управління коштами, що й зумовило мету, завдання та змістовну побудову кваліфікаційної роботи.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у висвітленні методики обліку грошових коштів, розробленні практичних рекомендацій щодо її вдосконалення та проведенні аналізу платоспроможності суб'єкта господарювання.

Для досягнення поставленої мети в роботі будуть вирішені такі завдання:

- розкрити економічний зміст категорій «грошові кошти» і «грошові потоки», узагальнити підходи щодо їх класифікації;
- оцінити систему документування обліку грошових коштів на підприємстві; викласти порядок їх синтетичного та аналітичного обліку;
- провести фінансово-економічну характеристику підприємства;
- визначити методичні напрями аналізу платоспроможності;
- провести оцінювання ліквідності балансу і платоспроможності та визначити ознаки неплатоспроможності підприємства;
- запропонувати механізм удосконалення системи управління грошовими потоками та підвищення рівня платоспроможності підприємства.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є облікові процедури відображення господарських операцій щодо наявності та руху грошових коштів підприємства. Предметом дослідження є теоретико-методичні засади, а також діюча практика обліку грошових коштів й аналізу платоспроможності підприємства.

Інформаційною базою виконання роботи слугували Статут і Наказ про облікову політику, документи первинного, синтетичного та аналітичного обліку грошових коштів, фінансова звітність підприємства за 2021-2023 рр.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна одержаних автором результатів полягає у наступному:

- дістали подальший розвиток наукові підходи щодо характеристики сутності, класифікації та напрямів аналізу грошових потоків та платоспроможності;
- вдосконалено методику оцінювання платоспроможності підприємства шляхом проведення факторного аналізу коефіцієнтів ліквідності, що дозволить розмежувати вплив факторів та розробити проєкт управлінських рішень щодо підвищення рівня ліквідності;
- узагальнено на теоретичному рівні показники оцінки фінансового стану в розрізі напрямків аналізу «Балансу (Звіту про фінансовий стан)». Отримані результати за наведеними напрямками дозволяють оцінити результативність

роботи підприємства. Зроблені висновки дозволять розробити певний перелік антикризових заходів для покращання фінансового стану підприємства.

Методи дослідження. Основою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем обліку грошових коштів та аналізу платоспроможності підприємств.

Для реалізації поставлених завдань дослідження використовувалися такі методи: діалектичний метод пізнання та теоретичного узагальнення – для комплексного дослідження питань бухгалтерського обліку грошових коштів; абстрактно-логічний – для формування мети і завдань дослідження; комплексно-системний підхід – для вивчення положень національного законодавства та нормативів щодо обліку грошових коштів; індукції та дедукції – для обґрунтування напрямів оцінювання динаміки і структури надходження та витрачання грошових коштів за видами діяльності; детермінованого факторного аналізу (ланцюгових підстановок) – для визначення впливу факторів на зміну коефіцієнта загальної ліквідності; графічний і табличний – для наочного відображення результатів дослідження; розрахунково-конструктивний – для вдосконалення системи управління грошовими потоками шляхом складання платіжних календарів.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки і пропозиції за результатами дослідження можуть слугувати основою при розробленні системи заходів з удосконалення обліку грошових коштів та підвищення рівня платоспроможності підприємств.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися й одержали позитивну оцінку на двох Всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 наукові праці загальним обсягом 0,24 друк. арк., у тому числі у матеріалах конференцій – 2 тези доповіді обсягом по 0,12 друк. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ

1.1. Економічний зміст грошових коштів

У процесі господарської діяльності підприємства постійно взаємодіють з іншими суб'єктами господарювання через укладання різноманітних угод. Це можуть бути договори з постачальниками на постачання товарно-матеріальних цінностей, з покупцями на продаж товарів, з банками – щодо отримання коштів або погашення кредитів, з іншими юридичними та фізичними особами – за надання транспортних послуг, електроенергії, палива та інші послуги. Крім того, з працівниками укладаються угоди щодо виплати заробітної плати, надання позик тощо. Всі ці відносини між підприємствами, які виникають в результаті обігу господарських засобів, мають назву розрахунків. Вони забезпечують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, а також перехід товарів у грошову форму і навпаки. Ключовими елементами кругообороту засобів є процеси купівлі товарів, виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, їх подальший продаж і отримання виручки. Грошові кошти, які використовуються в цих процесах, виступають початковою і кінцевою ланкою кругообороту, оскільки вони є найбільш ліквідними активами.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», під грошовими коштами маються на увазі не лише готівка, але й кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [21].

Готівка – це грошові знаки національної валюти України, зокрема банкноти та монети.

Платежі готівкою, які здійснюються підприємствами, підприємцями та фізичними особами за реалізовану продукцію (товари, виконані роботи, надані послуги), а також за операціями, не пов'язаними безпосередньо з реалізацією

товарів, робіт чи послуг, називаються готівковими розрахунками.

Водночас розрахунки можуть здійснюватися не лише в готівковій, але й у безготівковій формі [38].

Безготівкові розрахунки – це процес перерахування грошових коштів з рахунку платника на рахунок отримувача. У цих операціях банківська установа виступає посередником, надаючи необхідні послуги своїм клієнтам.

Таблиця 1.1

Види безготівкових розрахунків

Категорія розрахунків	Зміст та приклади операцій
Товарні розрахунки	Платежі, що здійснюються між підприємствами за поставлені товарно-матеріальні цінності, виконані роботи або надані послуги
Нетоварні розрахунки	Платежі, які не пов'язані з товарами та послугами, зокрема: внески до бюджету, погашення кредитів, відсотків, а також розрахунки з дебіторами, які не стосуються товарних операцій

Порядок проведення безготівкових розрахунків детально регулюється законодавством. Використання банків для виконання розрахункових операцій зменшує потребу в готівці, сприяє акумуляції вільних фінансових ресурсів у банківській системі для подальшого кредитування, забезпечує їх збереження і раціональне використання, а також сприяє оптимізації і прискоренню грошового обігу в країні.

Готівковий і безготівковий обіг тісно взаємопов'язані, і цей зв'язок реалізується через перехід однієї форми грошей в іншу. Наприклад, виручка, отримана підприємством, спочатку надходить до його каси, а потім здається в банк для зарахування на поточний або інший рахунок. З цих рахунків в банку проводяться необхідні платежі між суб'єктами господарювання, а також частина коштів може бути переведена назад до каси підприємства для видачі заробітної плати чи авансів підзвітним особам [38].

Грошові кошти включають як готівкові, так і безготівкові засоби, а також їх еквіваленти, які обліковуються на відповідних рахунках і субрахунках [27].

30 «Готівка»;

31 «Рахунки в банках»;

333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»;

334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»;

351 «Еквіваленти грошових коштів».

Таблиця 1.2

Основні завдання бухгалтерського обліку грошових коштів і розрахунків

№	Завдання бухгалтерського обліку грошових коштів і розрахунків
1	Забезпечення правильної організації та своєчасного, законного здійснення безготівкових і готівкових розрахункових операцій
2	Своєчасне та точне документування операцій з руху грошових коштів і розрахунків
3	Гарантування збереження грошових коштів і цінних паперів у касі підприємства
4	Контроль за раціональним витрачанням грошових коштів
5	Своєчасне та правильне ведення розрахунків з дебіторами та стягнення заборгованості
6	Регулярне проведення інвентаризацій грошових коштів і дебіторської заборгованості

Функціонування підприємств у ринкових умовах вимагає постійного обігу грошових коштів, які є важливим ресурсом і чинником ефективності. Як зазначає С.А. Палій, наявність достовірної та повної інформації про грошові потоки покращує якість управлінських рішень і позитивно впливає на фінансовий стан підприємств у поточному та прогнозованому періодах [61].

Однією з актуальних проблем для підприємств сьогодні є відновлення та підтримання динаміки їх операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Це є критично важливим для забезпечення ліквідності та задоволення потреб у фінансуванні. В.О. Мельниченко підкреслює, що для розв'язання цієї проблеми необхідно здійснити детальні дослідження економічних механізмів, які регулюють грошові потоки кожного окремого суб'єкта господарювання [45].

Гроші є однією з найважливіших категорій економічної науки та інструментом, що сприяє економічному розвитку. Вони функціонують як багатофункціональна форма, яка дозволяє вести облік вартості, здійснювати обмін, проводити платежі та накопичувати капітал. Як специфічний товар, гроші можуть бути обміняні на будь-які інші товари, що робить їх загальним еквівалентом вартості. Їхня ліквідність забезпечує можливість швидкого виконання зобов'язань різного роду без необхідності тривалих процедур.

Наявність грошових коштів є критично важливою для своєчасного виконання зобов'язань перед кредиторами, бюджетом і працівниками. Управління цими коштами є складним завданням через динаміку фінансових ринків. Для підприємств конкурентоспроможність вимагає наявності грошових ресурсів для модернізації технологій і подальшого розвитку. Тому важливо правильно аналізувати і класифікувати грошові кошти та їх еквіваленти для точного оцінювання ліквідності підприємства.

Згідно з Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів», грошові кошти включають готівку в касі та депозитні рахунки до запитання. Економічна природа грошей полягає в їхній ролі активного елемента та важливого компонента економічної діяльності суспільства, а також у відносинах між різними учасниками відтворювального процесу.

Сучасні західні теорії зводять визначення грошей до явищ, що використовуються в їхній формі. Прихильники трудової теорії вартості розглядають гроші як специфічний товар, що може обмінюватися на будь-які інші товари, тобто виступає загальним еквівалентом.

Незважаючи на тривалі дослідження та численні теоретичні концепції, досі не існує однозначного визначення грошей. Розуміння природи грошей пов'язане з їхнім походженням і тими факторами, які сприяли їх виникненню та присутності в економічному житті суспільства. Еволюційна концепція є однією з найпереконливіших і забезпечує основу для розкриття сутності грошей: вони представляють собою специфічний товар, що виділився з різноманіття звичайних товарів; гроші є результатом тривалого розвитку товарного виробництва і ринку; їх не можна скасувати лише угодами між людьми або рішеннями державних органів.

Оскільки підприємства постійно підтримують взаємовідносини з іншими підприємствами в рамках фінансово-господарської діяльності, а грошові кошти виконують важливу роль у цій взаємодії, необхідно чітко визначити категорію

«грошові кошти».

У своїй діяльності підприємства постійно взаємодіють з іншими суб'єктами господарювання через укладення угод, які оформлюються договорами. Це включає співпрацю з постачальниками для отримання товарно-матеріальних цінностей, з покупцями — для продажу товарів, з банками — для отримання фінансових ресурсів, а також з іншими юридичними та фізичними особами за надані послуги, електроенергію, паливо тощо. Взаємини, що виникають внаслідок обороту господарських ресурсів, називають розрахунками, які забезпечують розподіл та перерозподіл суспільного продукту, а також перехід його з товарної форми в грошову та навпаки [30].

Операційна діяльність складає основний напрям роботи підприємства та охоплює інші види діяльності, що не відносяться до інвестиційної чи фінансової. Прикладами грошових потоків, які виникають внаслідок операційної діяльності, є надходження від продажу продукції (товарів, робіт, послуг), доходи від надання прав користування активами (оренда, ліцензії) та платежі постачальникам і працівникам.

Інвестиційна діяльність пов'язана з придбанням і реалізацією необоротних активів та фінансових інвестицій, які не є частиною грошових еквівалентів. Грошові потоки, що виникають внаслідок інвестиційної діяльності, включають витрати на придбання основних засобів і нематеріальних активів, надходження від продажу необоротних активів, надання позик іншим підприємствам, а також доходи від фінансових інвестицій (дивіденди, відсотки). Інвестиції в цінні папери є інвестиційною діяльністю для більшості підприємств, але можуть становити основний напрямок діяльності інвестиційної компанії [2].

Фінансова діяльність стосується змін у структурі та обсязі власного і позикового капіталу підприємства. Прикладами грошових потоків, що виникають у результаті фінансової діяльності, є випуск акцій, отримання та повернення позик, викуп власних акцій, а також виплата дивідендів.

У процесі обігу грошових коштів формуються грошові потоки, обсяг яких відображають залучені або використані кошти. Е. Нікбахт і А. Гроппеллі спростили визначення грошового потоку як «міри ліквідності компанії», що складається з «чистого доходу та безготівкових витрат, таких як амортизація». Це визначення, з одного боку, розкриває суть грошового потоку, а з іншого – основні його складові.

Згідно з Є.Ф. Брігхемом, «грошовий потік» представляє собою фактичні чисті готівкові кошти, які надходять до підприємства або витрачаються протягом певного періоду. Л.О. Коваленко та Л.М. Ремньова визначають грошові потоки як надходження та витрати грошових коштів і їх еквівалентів у результаті виробничої діяльності підприємств.

На рис. 1.1 узагальнено класифікацію грошових потоків в залежності від типу операцій.

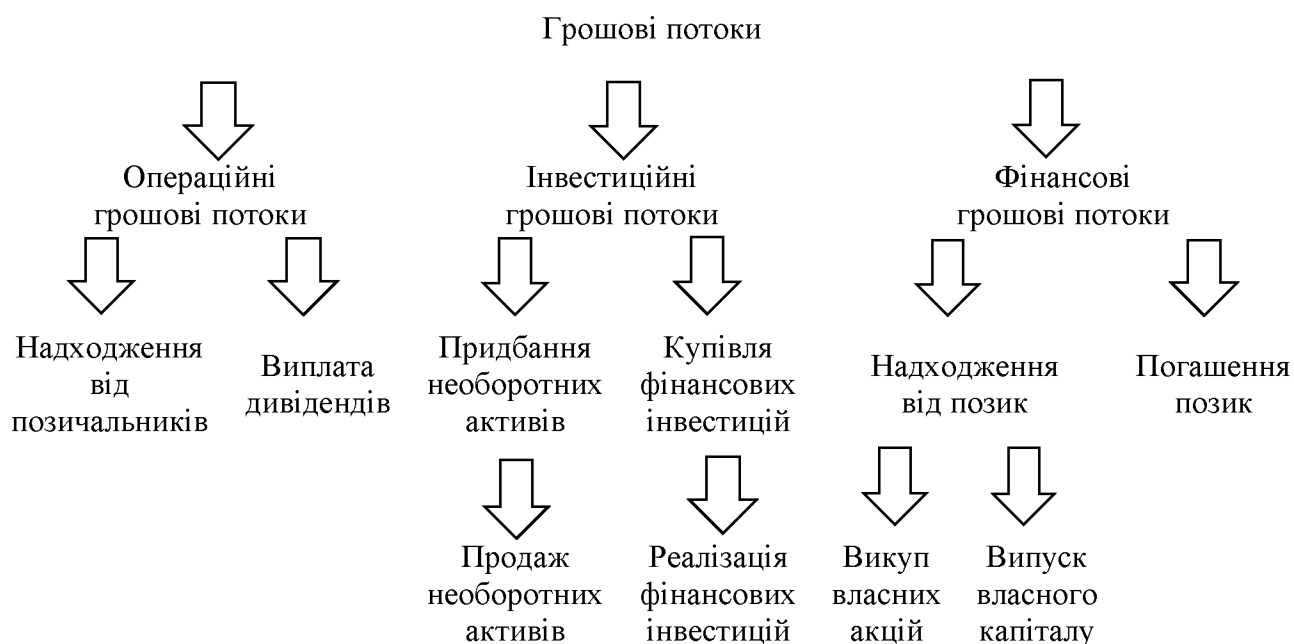

Рис. 1.1 Класифікації грошових потоків

Л.О. Лігоненко та Г.В. Ситник вказують, що грошові потоки підприємства – це система надходжень і витрат грошових коштів, розподілених у часі, які генеруються його діяльністю і супроводжують рух вартості,

відображаючи функціонування підприємства. І.А. Бланк визначає грошовий потік підприємства як сукупність надходжень і виплат грошових коштів за певні часові інтервали, пов'язаних з ризиком, ліквідністю та часом. Грошовий потік є сукупністю залежних від часу надходжень і витрат, що виникають внаслідок господарської діяльності підприємства.

Проаналізувавши визначення різних авторів, можна дійти висновку, що грошовий потік – це сукупність надходжень і витрат грошових коштів та їх еквівалентів, які розподілені в часі і виникають унаслідок господарської діяльності.

Рух цих коштів пов'язаний із різними факторами, такими як час, простір, структура, ризик і ліквідність [11].

Систему грошових потоків можна класифікувати за кількома критеріями. Залежно від масштабів обслуговування господарського процесу:

- Грошовий потік підприємства в цілому відображає загальний обсяг грошових операцій, охоплюючи всі види потоків, що супроводжують функціонування підприємства.

- Грошові потоки окремих структурних підрозділів демонструють обсяги грошових операцій у кожному з них, що дозволяє оцінити їхню ефективність та роль у загальному процесі.

- Грошовий потік від окремого виду чи напряму діяльності характеризує масштаби та обсяг операцій у конкретній сфері.

- Грошовий потік за окремою операцією відображає рух коштів у межах конкретної угоди, що дозволяє оцінити її ефективність та вплив на загальний грошовий потік підприємства.

Залежно від напрямку руху потоків:

- Вхідний (позитивний) грошовий потік вказує на обсяг надходжень коштів від усіх видів діяльності.

- Вихідний (від'ємний) грошовий потік описує обсяги витрат.

За видом господарської діяльності грошові потоки поділяють на:

- Потоки від операційної діяльності.
- Потоки від інвестиційної діяльності.
- Потоки від фінансової діяльності.

За вартісним складом грошових потоків виокремлюють:

- Валовий грошовий потік, який служить для оцінювання обсягів усіх видів операцій, незалежно від напрямку руху коштів.
- Чистий грошовий потік визначається як зміна наявних грошових коштів за певний період і розраховується як різниця між залишком на кінець і початок періоду, або між надходженнями та витратами. Це відображає сальдовий потік без врахування обсягу всіх грошових операцій.

Таблиця 1.3

Класифікація грошових потоків за регулярністю виникнення

Тип грошових потоків	Характеристика
Регулярні грошові потоки	Систематичні платежі з рівними часовими інтервалами між ними. Усі елементи є позитивними величинами. Характеризуються сталим обсягом або тенденцією до зміни. Надходження та витрати відбуваються з визначеною періодичністю, що дозволяє їх планувати та регулювати.
Нерегулярні грошові потоки	Платежі, що варіюються за обсягом і проміжками часу між ними. Часто виникають внаслідок окремих господарських операцій. Має спонтанний характер і не характеризується сталим обсягом чи регулярністю. Планування можливе лише через прямі розрахунки з урахуванням часу та обсягу операцій.

Регулярні грошові потоки – це періодичні виплати, які здійснюються через рівні проміжки часу, характеризуються сталим обсягом і передбачуваністю, що дає змогу їх ефективно планувати та регулювати.

Нерегулярні грошові потоки – це платежі, які варіюються за обсягом і частотою, виникають випадковим чином, і їх планування можливе тільки через безпосередні розрахунки, враховуючи час та специфіку кожної окремої операції [1].

У табл. 1.4 представлена класифікація грошових потоків за пріоритетністю платежів, яка чітко розмежовує три типи грошових потоків.

Таблиця 1.4

Класифікація грошових потоків за пріоритетністю платежів

Тип грошового потоку	Характеристика
Пріоритетний грошовий потік	Система витрат, що найбільше сприяє досягненню стратегічних цілей підприємства. Включає витрати, які важливі для реалізації основних планів і цілей
Обов'язковий грошовий потік	Платежі, які підприємство зобов'язане здійснити в першу чергу для забезпечення стабільного функціонування, такі як виплати відсотків, податків, погашення боргів
Другорядні грошові потоки	Витрати, які можуть бути відкладені або виконані з меншою пріоритетністю, такі як штрафи, неустойки та пені, коли їх виконання не критичне для функціонування підприємства

Грошові потоки класифікують за різними критеріями. Залежно від зв'язку з проектом, відрізняються потоки, що є безпосередньо пов'язаними з конкретним інвестиційним проектом, і ті, які не беруться до уваги при прийнятті рішень щодо цього проекту.

Вартості в часі. Оцінка грошових потоків як поточних або майбутніх здійснюється через процес дисконтування, який враховує зміни вартості грошей у часі, а також фактори ризику та інфляції.

Достатністю обсягу, розрізняються ситуації, коли обсяг грошових надходжень є недостатнім для покриття всіх витрат, та випадки, коли надходження перевищують потреби підприємства в грошових коштах.

Від можливості регулювання. Визначаються потоки, терміни та умови яких можуть бути змінені за угодою сторін (регульовані), а також потоки, зміни яких неможливі через жорсткі умови (нерегульовані).

За рівнем передбачуваності. Розрізняються потоки, що заздалегідь заплановані та прогнозовані, і ті, що виникають випадковим чином або через непередбачувані обставини.

Ці критерії наведені в табл. 1.5.

Залежно від рівноваги між позитивними та від'ємними потоками, грошові потоки можна класифікувати на:

Таблиця 1.5

Класифікація грошових потоків за різними критеріями

Критерій класифікації	Тип грошових потоку	Характеристика
Залежно від зв'язку з проектом	Додатковий грошовий потік	Потік, що виникає виключно в рамках реалізації конкретного інвестиційного проекту
	Ретроспективний грошовий потік	Потоки, що не враховуються при прийнятті управлінських рішень щодо конкретного проекту
Залежно від вартості в часі	Нинішній грошовий потік	Потоки, оцінені з урахуванням часу, ризику та інфляції, шляхом дисконтування
	Майбутній грошовий потік	Оцінка грошових потоків, що очікуються в майбутньому
За достатністю обсягу	Дефіцитний грошовий потік	Ситуація, коли надходження коштів не вистачає для покриття всіх запланованих витрат
	Надлишковий грошовий потік	Перевищення надходжень коштів над потребами підприємства у витратах
Залежно від можливості регулювання	Регульовані грошові потоки	Витрати, терміни яких можуть бути змінені за домовленістю сторін (наприклад, лізингові платежі)
	Нерегульовані грошові потоки	Витрати, строки яких неможливо змінити (наприклад, податкові платежі)
За рівнем передбачуваності	Повністю передбачувані грошові потоки	Заплановані надходження та витрати, включені до фінансових планів підприємства
	Непередбачувані грошові потоки	Потоки, що виникають внаслідок непередбачуваних подій або ризиків і не включені до фінансових планів

Збалансований грошовий потік – це такий тип потоку, у якому сума позитивних і від'ємних грошових потоків знаходиться в рівновазі. У цьому випадку потоки мають схожу величину, що забезпечує фінансову стабільність.

Незбалансований грошовий потік – це ситуація, коли позитивні і від'ємні потоки не знаходяться в рівновазі, що може призвести до дефіциту або надлишку фінансових ресурсів [4].

Критерієм для оцінки рівноваги є варіація між позитивними і від'ємними потоками: у випадку збалансованого потоку коефіцієнт наближається до

одиниці, тоді як у незбалансованому потоці цей показник знижується і наближається до нуля.

Залежно від тривалості періоду, грошові потоки можна поділити на:

1. Короткостроковий грошовий потік – це потік, в рамках якого надходження або витрати грошових коштів здійснюються і завершаються протягом одного року.

2. Довгостроковий грошовий потік – це потік, що включає період, що перевищує один рік, впродовж якого відбуваються надходження або витрати коштів.

В залежності від форм грошових коштів:

1. Готівковий грошовий потік – частина сукупного потоку, що оперує готівкою. Цей потік регулюється державними органами та Національним банком України.

2. Безготівковий грошовий потік – частина сукупного потоку, що функціонує через безготівкові розрахунки.

За валютною складовою:

1. Грошовий потік в національній валюті – це частина потоку, що обслуговується національною валютою.

2. Грошовий потік в іноземній валюті – це частина потоку, що функціонує в іноземній валюті. При цьому важливо враховувати законодавчі обмеження на використання валюти для платежів в Україні.

З точки зору платоспроможності:

1. Ліквідний грошовий потік – це ситуація, коли надходження грошових коштів дорівнюють або перевищують витрати.

2. Неліквідний грошовий потік – це випадок, коли надходження грошових коштів менше витрат.

За характером стосунків підприємства з грошовими потоками:

1. Внутрішній грошовий потік – це сукупність надходжень і витрат грошових коштів в межах підприємства, включаючи розрахунки з персоналом,

засновниками та структурними підрозділами.

2. Зовнішній грошовий потік – це потоки, що обслуговують фінансові відносини підприємства з іншими учасниками ринку, такими як постачальники, покупці, банки та страхові компанії.

Класифікація грошових потоків забезпечує цілеспрямоване та ефективне управління ними. Грошові кошти підприємства є важливою частиною оборотних активів і необхідні для виконання розрахунків з постачальниками та підрядниками, здійснення платежів до бюджету, взаємодії з кредитними установами, а також для виплати заробітної плати, премій та інших видів компенсацій.

Грошові надходження підприємства формуються від покупців за реалізовані товари та послуги, від банків у вигляді кредитів, а також від різних установ як тимчасова фінансова допомога. Основою грошових коштів є господарські взаємовідносини з різними організаціями, що пов'язані з виконанням робіт, наданням послуг та здійсненням інших операцій.

Грошові кошти можуть бути в касі у вигляді готівки або фінансових документів, а також на банківських рахунках – в акредитивах або відкритих рахунках.

В умовах ринкової економіки важливо пам'ятати, що раціональне використання грошових коштів може приносити підприємству додатковий дохід. Тому важливо постійно шукати можливості для ефективного вкладення тимчасово вільних коштів з метою отримання прибутку.

Методологічною основою для організації бухгалтерського обліку є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 року [66].

Основним нормативно-правовим актом, що регулює облік касових операцій, є «Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні», затверджене Постановою Правління Національного банку України № 148 від 29.12.2017 року [64]. Цей документ визначає порядок проведення

готівкових операцій суб'єктами господарювання, відповідно до норм Цивільного і Господарського кодексів.

Положення охоплює касові операції в національній валюті, що виконуються юридичними особами (окрім банків) та їх структурними підрозділами, незалежно від організаційно-правової форми та форми власності. Також воно регулює діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування у процесі виробництва, реалізації та придбання товарів, а також для фізичних осіб, які займаються підприємництвом. Однак це Положення не поширюється на іноземні дипломатичні, консульські та інші офіційні представництва, міжнародні організації та їх філії, що користуються імунітетом і дипломатичними привілеями, а також на представництва іноземних організацій і філії, які не займаються підприємницькою діяльністю, а також на банки та їх іноземні філії.

Безготівкові розрахунки регулюються Інструкцією про безготівкові розрахунки в національній валюті, затвердженою Постановою Правління Національного банку України № 163 від 29.07.2022 року [28].

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 року (зі змінами та доповненнями), представляє собою систематизований список бухгалтерських рахунків, який є обов'язковим для всіх підприємств, установ і організацій в Україні, незалежно від їхньої форми власності або виду діяльності [27].

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» встановлює, що в статті Балансу (Звіту про фінансовий стан) під заголовком «Гроші та їх еквіваленти» необхідно відображати кошти, які знаходяться в касі, на поточних та інших рахунках у банках і можуть бути використані для поточних операцій. Кошти, які не можуть бути використані впродовж року з моменту складання балансу або протягом операційного циклу через певні обмеження, слід виключати з

оборотних активів та відображати як необоротні активи [21]. Норми НП(С)БО 1 застосовуються до балансів усіх підприємств, організацій та інших юридичних осіб усіх форм власності, за винятком банків і бюджетних установ.

НП(С)БО 1 також слугує нормативною основою для складання форми № 3 фінансової звітності, відомої як «Звіт про рух грошових коштів». Це положення визначає структуру звіту, його зміст та загальні вимоги до розкриття інформації. Норми НП(С)БО 1 застосовуються до звітів про рух грошових коштів для підприємств, організацій та інших юридичних осіб незалежно від форми власності, за винятком банків та бюджетних установ.

Такі звіти надають користувачам фінансової звітності можливість порівнювати, оцінювати та прогнозувати грошові потоки компанії; досліджувати спроможність підприємства погасити свої зобов'язання і виплачувати дивіденди; аналізувати причини відмінностей між прибутком і грошовими надходженнями та витратами; а також розглядати грошові й негрошові аспекти операцій підприємства.

Податковий кодекс України регулює відносини, пов'язані зі сплатою податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків, порядок їх адміністрування, права та обов'язки платників, компетенцію контролюючих органів, а також повноваження і обов'язки посадових осіб під час податкового контролю, включаючи відповідальність за порушення податкового законодавства [63].

Порядок ведення безготівкових розрахунків регламентується Інструкцією про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків, затвердженою постановою Правління НБУ № 162 від 29.07.2022 року [28]. Згідно з цією Інструкцією, поточні рахунки можуть відкривати зареєстровані суб'єкти підприємницької діяльності незалежно від форми власності.

Поточні рахунки в національній та іноземній валютах призначені для проведення безготівкових розрахунків. Вони можуть відкриватися в банку за

місцем реєстрації підприємства або в будь-якому банку України за взаємною згодою сторін для зберігання коштів та виконання всіх видів розрахункових, кредитних і касових операцій.

Права, обов'язки та завдання, що покладаються на членів інвентаризаційної комісії, а також загальні принципи проведення інвентаризації, регулюються Положенням про інвентаризацію активів і зобов'язань № 879 від 2 вересня 2014 року. Після завершення інвентаризації комісія перевіряє правильність визначення результатів, підготовлених бухгалтерією, і фіксує свої висновки та рекомендації в протоколі засідання [65].

Система нормативно-правового та інформаційного забезпечення, а також організація обліку грошових коштів у юридичних особах, є ключовими для належного контролю готівкових і безготівкових розрахунків. Облікова інформація про грошові потоки дозволяє аналітикам оцінити зміни в складі чистих активів і встановити зв'язок між обліковим прибутком і реальними надходженнями та витратами. Облік грошових коштів повинен бути організований так, щоб забезпечити оптимальний процес збору та обробки інформації, що сприятиме ефективному управлінню грошовими потоками підприємства.

1.2. Стан дослідження проблеми та наукові напрями її вирішення

Згідно зі статтею 198 Господарського кодексу України, підприємства можуть виконувати свої зобов'язання як у безготівковій, так і в готівковій формі через банки, відповідно до правил, встановлених Національним банком України [12]. Переважна більшість розрахунків за зобов'язаннями виконується безготівковим способом. Використання готівки між підприємствами, установами та організаціями дозволяється лише в тих випадках, коли суми окремих платежів не перевищують межі, визначені банками для безготівкових

розрахунків. При проведенні безготівкових операцій банки контролюють дотримання підприємствами платіжної та договірної дисципліни, а також сприяють вибору найбільш ефективних форм розрахунків, що, у свою чергу, прискорює обіг оборотних активів.

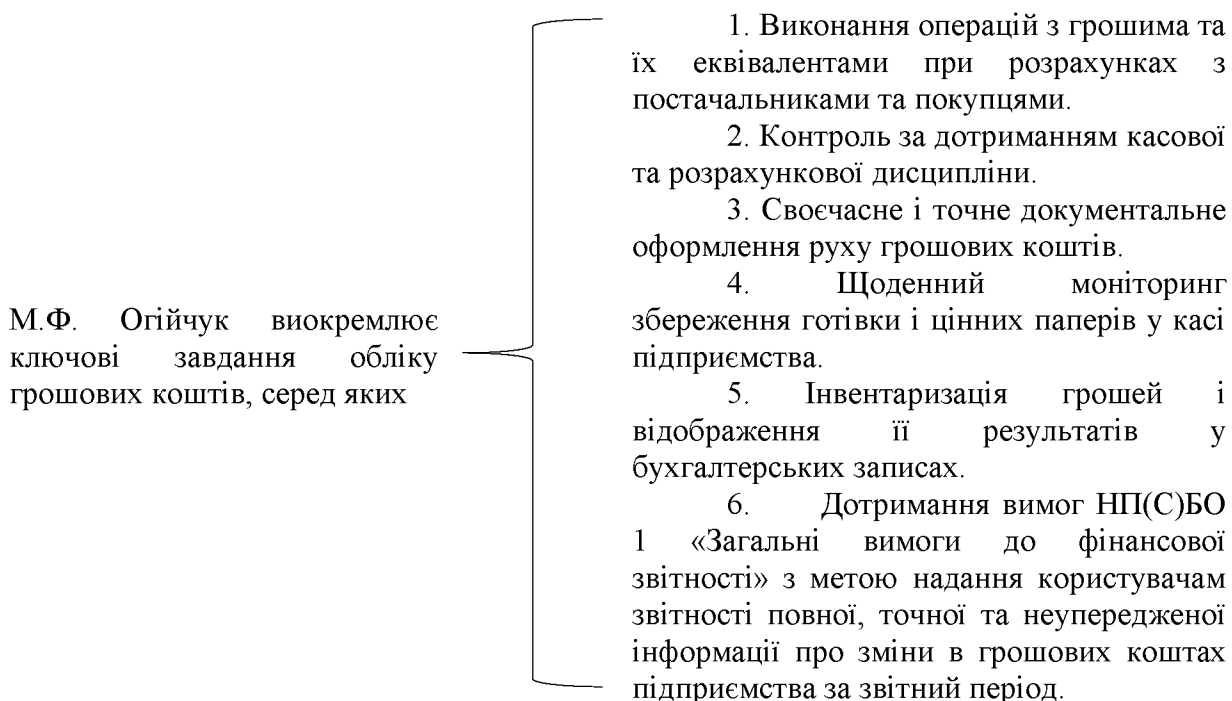

Рис. 1.2. Ключові завдання обліку грошових коштів за М.Ф. Огічуком

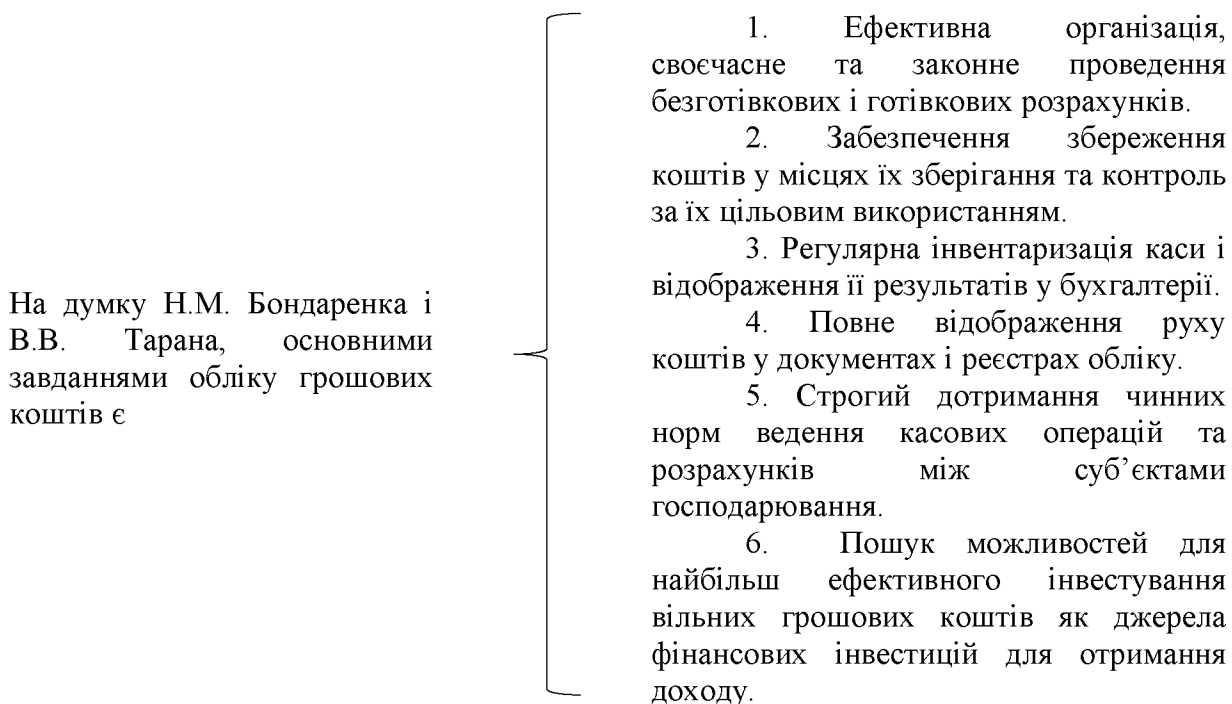

Рис. 1.3. Основні завдання обліку грошових коштів за Н.М Бондаренка і В.В. Тарана [3]

Для формування достовірної інформації про рух коштів важливо забезпечити їх своєчасний та повний облік

У процесі обліку грошових коштів можна виділити кілька етапів:

1. Первинний облік, який фіксується в документах.
2. Поточний облік, що включає аналітичний і синтетичний облік у регістрах.
3. Зведений облік, який охоплює синтетичний облік і фінансову звітність.

Є.П. Гнатенко і А.О. Гикава відзначають, що проблеми обліку грошових коштів стосуються як теорії, так і практики [10].

Серед основних викликів, які потрібно вирішувати, можна виділити:

1. Визнання та класифікацію грошових коштів.
2. Коректне відображення їх у фінансовій звітності.
3. Організацію ефективного контролю за збереженням і використанням коштів.
4. Оптимізацію надходжень і виплат готівки, а також створення бази даних для аналізу отриманих та втрачених економічних вигод.
5. Забезпечення повноти і своєчасності обліку руху коштів за видами діяльності.

Одним із важливих нововведень у сфері обліку грошових коштів є прийняття Положенням «Про ведення касових операцій у національній валюті України» № 100 від 23 серпня 2024 року [64].

Національний банк України оновив правила здійснення касових операцій у національній валюті з метою приведення їх у відповідність до чинного законодавства та нормативно-правових актів регулятора.

Однією з основних змін стало скасування можливості отримання готівки суб'єктами господарювання за операціями з фізичними особами, що виконуються через перекази коштів без відкриття рахунку. Згідно з новими вимогами, кошти, які надходять таким чином, спершу мають бути зараховані на поточний або платіжний рахунок підприємства, а вже потім можуть бути видані

готівкою.

Для громадян змін не відбулося. Оплачувати товари та послуги, отримані від суб'єктів господарювання, як безготівковими платежами, так і готівкою, зокрема через перекази коштів без відкриття рахунку можна й надалі.

Така норма допоможе покращити прозорість фінансових операцій і знизити ризики використання платіжної інфраструктури для незаконної діяльності, зокрема для ухилення від сплати податків при здійсненні операцій купівлі-продажу товарів.

Окрім цього, Національний банк:

- Уточнив визначення терміну «небанківський надавач платіжних послуг», виключивши з нього організації, які надають нефінансові платіжні послуги, оскільки вони не проводять операції, передбачені порядком ведення касових операцій у національній валюті України.

- Змінив процедуру здачі готівки комерційними агентами банків, небанківськими надавачами платіжних послуг та їх агентами.

- Зобов'язав підприємства враховувати рівень ризику під час самостійного транспортування та здачі готівкових коштів до банку, щоб мінімізувати загрози щодо збереження коштів.

- Встановив вимогу для банків та підприємств, які мають право здійснювати інкасацію, перевезення валютних та інших цінностей, прописувати в договорах з клієнтами способи здачі готівки та визначати суми, при перевищенні яких інкасація стає обов'язковою.

- Дозволив суб'єктам господарювання використовувати для розрахунків готівку, отриману з платіжних рахунків, відкритих у небанківських платіжних установах.

- Наказав підприємствам, що надають послугу «готівка на касі», видавати клієнтам лише готівку, що є придатною для обігу та не викликає сумнівів у її справжності й платіжності. Зношені банкноти повинні вилучатися та здаватися разом із готівковою виручкою в банк.

– Вивів обмеження на готівкові розрахунки для Бюро економічної безпеки України при використанні готівки з фонду витрат для проведення оперативно-технічних, слідчих та розшукових заходів, відповідно до законодавства, аналогічно для Національного антикорупційного бюро та Державного бюро розслідувань.

Після набрання чинності цією постановою, надавачі платіжних послуг, їх комерційні агенти, а також підприємства, які мають право на інкасацію коштів і перевезення валютних та інших цінностей згідно з українським законодавством, отримають перехідний період тривалістю шість місяців для перегляду, оновлення або укладання нових договорів з клієнтами, з урахуванням актуальних вимог регулятора.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Підприємство є комунальним унітарним підприємством.

Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, що знаходиться у господарському віданні підприємства і відображається у самотійному балансі. Підприємство має рахунки в банківських та інших фінансових установах, круглу печатку, кутовий та інші штампи зі своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом.

Підприємство створене з метою здійснення виробничої та господарської діяльності, направленої на задоволення потреб Полтавської міської територіальної громади, інших населених пунктів України у послугах, зазначених у п. 2.2 Статуту, інших послугах, які не заборонені чинним законодавством України та з метою отримання прибутку за її результатами.

Предметом господарської діяльності підприємства для реалізації зазначеної мети є:

- зовнішній благоустрій та озеленення;
- прибирання територій населених пунктів;
- збір та перевезення побутових відходів;
- обслуговування дитячих і спортивних майданчиків;
- утримання кладовищ, надання ритуальних послуг населенню;
- постачання води;
- торгівельно-закупівельна діяльність;
- підмітання вулиць, прибирання снігу та льоду, посипання сіллю чи піском;
- надання послуг вантажним автомобільним транспортом;

- збір коштів з населення за надання комунальних послуг, контроль за своєчасністю та повнотою надходження плати за надані послуги;
- інші види діяльності у сфері житлово-комунального господарства, не заборонені чинним законодавством.

Майно підприємства знаходиться у комунальній власності і закріплюється за підприємством на праві господарського відання. Майно підприємства складають виробничі та невиробничі фонди та оборотні кошти, а також інші цінності, вартість яких відображається в балансі підприємства. Статутний капітал підприємства складають грошові кошти в сумі 1,00 грн.

Джерелами формування майна підприємства є:

- майно, передане підприємству власником у якості статутного капіталу;
- інше майно, що передано власником підприємству;
- доходи, одержані від господарської діяльності;
- кредити банків та інших кредиторів;
- майно, придбане у інших юридичних та фізичних осіб;
- амортизаційні відрахування;
- прибуток від позареалізаційних операцій;
- кошти, одержані з бюджету міської територіальної громади на виконання державних або комунальних програм, затверджених міською радою;
- інші джерела, не заборонені чинним законодавством України.

Управління підприємством здійснюється відповідно до умов Статуту на основі поєднання прав власника щодо господарського використання свого майна та самоврядування трудового колективу підприємства.

Підприємство самостійно визначає структуру, встановлює чисельність штату, формує облікову політику. Директор підприємства призначається на посаду та звільняється з посади органом управління шляхом укладання контракту і є підзвітним органу, який його призначив.

Прибуток підприємства утворюється з надходжень, отриманих у результаті провадження ним господарської діяльності, після покриття

матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці та є узагальнюючим показником ефективності діяльності підприємства.

Прибуток є основним джерелом зміцнення матеріально-технічної бази підприємства, соціального забезпечення його трудового колективу, матеріального стимулювання працівників. Розподіл прибутку проводиться після відрахувань відповідних податків та обов'язкових платежів до бюджету. Прибуток підприємства використовується для:

- утворення фондів (розширення виробництва, споживання і т. ін);
- на благодійні внески та пожертвування;
- на інші цілі, необхідні для діяльності підприємства.

Збитки від господарської діяльності підприємства покриваються за рахунок його прибутку.

Директор підприємства за погодженням з начальником органу управління та профспілковим комітетом встановлює форми, системи та розмір оплати праці. Заробітна плата працівників підприємства визначається відповідно до чинного законодавства України, Галузевої Угоди, Колективного договору в залежності від професії, кваліфікації працівників, складності та умов робіт, що виконуються.

Підприємство разом з органом, до сфери управління якого воно входить, щорічно планує діяльність і визначає перспективи розвитку, виходячи з попиту на послуги, які надає, та необхідності забезпечення виробничого і соціального розвитку підприємства, збільшення прибутку.

Підприємство має право відкривати поточні, депозитні, розподільчі та інші рахунки для зберігання грошових коштів і здійснення всіх видів банківських та касових операцій.

Облік і звітність підприємства здійснюються відповідно до вимог ст. 19 Господарського кодексу України, Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та інших нормативно-правових актів. Підприємство здійснює оперативний бухгалтерський облік результатів своєї

діяльності, веде та подає статистичну звітність, несе відповідальність за її достовірність. Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно обирає форми його організації. Забезпечення дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних стандартів бухгалтерського обліку покладається на головного бухгалтера.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»: «облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності» [66]. Облікова політика повинна враховувати організаційно-правову форму підприємства, галузеві особливості економічної діяльності, обсяги виробництва тощо. У розпорядчому документі про облікову політику (наказі, положенні) наводяться принципи, методи і процедури, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більш ніж один їх варіант, а також попередні оцінки, які використовуються підприємством із метою розподілу витрат між відповідними звітними періодами.

Відповідно до законодавства кожне конкретне підприємство самостійно визначає свою облікову політику за погодженням із власником або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів. Підприємство має право обирати варіанти облікової політики з числа запропонованих НП(С)БО. Облікова політика, розроблена підприємством (включаючи обрані принципи, методи та процедури), оформлюється через відповідний організаційно-розпорядчий документ. Найчастіше це наказ або розпорядження керівника підприємства.

У обліковій політиці важливо зазначити, які стандарти будуть використовуватися – НП(С)БО чи міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Оскільки комунальні підприємства не підпадають під вимоги статті 12

Закону України №996 щодо обов'язкового застосування МСФЗ, необхідно вказати, що бухгалтерський облік і фінансова звітність підприємства ведуться відповідно до норм НП(С)БО. Орієнтовний перелік елементів облікової політики наведено в пункті 2.1 Методичних рекомендацій № 635.

У табл. 2.1 наведено основні складові облікової політики підприємства.

Таблиця 2.1

Складові облікової політики підприємства

№	Пояснення
1	методи оцінки вибуття запасів
2	періодичність обчислення середньозваженої собівартості одиниці запасів
3	порядок обліку та розподілу транспортно-заготівельних витрат, включаючи ведення окремого субрахунку для цих витрат
4	методи амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, а також довгострокових біологічних активів та інвестиційної нерухомості, якщо вони обліковуються за первісною вартістю
5	вартісні критерії для предметів, які входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів
6	підходи до переоцінки необоротних активів
7	використання класів 8 та 9 Плану рахунків, а також підходи до періодичності зарахування сум дооцінки необоротних активів до нерозподіленого прибутку
8	метод обчислення резерву сумнівних боргів (при необхідності - спосіб визначення коефіцієнта сумнівності)
9	перелік забезпечень для майбутніх витрат і платежів
10	порядок виплат, які здійснюються за рахунок прибутку
11	методику оцінки ступеня завершеності послуг
12	сегменти діяльності, пріоритетний вид сегмента та принципи ціноутворення у внутрішньогосподарських розрахунках
13	перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат, а також бази їх розподілу
14	перелік і склад статей, що входять до калькуляції виробничої собівартості продукції (робіт, послуг)
15	порядок визначення ступеня завершеності робіт за будівельним контрактом
16	базу розподілу витрат за операціями з інструментами власного капіталу
17	кількісні критерії та якісні характеристики суттєвості інформації про господарські операції, події та статті фінансової звітності
18	періодичність відображення відстрочених податкових активів і зобов'язань
19	критерії розмежування об'єктів операційної нерухомості та інвестиційної нерухомості
20	підходи до класифікації пов'язаних сторін
21	дату первісного визнання необоротних активів і групи вибуття, що утримуються для продажу
22	періодичність та об'єкти проведення інвентаризації
23	визначення одиниці аналітичного обліку запасів
24	підходи до віднесення витрат, пов'язаних із поліпшенням об'єкта основних засобів, до первісної вартості або витрат звітного періоду

У наказ про облікову політику повинно бути включено такі розділи:

1. Загальні положення.
2. Організаційно-технічні складові облікової політики.
3. Методична складова облікової політики.
4. Зміна облікової політики.

Зокрема, в розділі 2 визначено такі організаційно-технічні складові облікової політики:

- організація роботи бухгалтерії підприємства, обов'язки головного бухгалтера;
- організація документообороту на підприємства;
- організація інвентаризаційної роботи;
- форма ведення та план рахунків бухгалтерського обліку.

У розділі 3 викладено методичні складові обліку основних засобів, нематеріальних активів, інших матеріальних необоротних активів, запасів, доходів і витрат, дебіторської заборгованості, зобов'язань, резервів і забезпечень, виплат працівникам.

У розділі 4 наведено випадки, коли може змінюватися облікова політика підприємства:

- змінюються на підприємстві статутні вимоги;
- змінюються вимоги органу, який затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку;
- зміни облікової політики забезпечать більш достовірне відображення подій чи операцій у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Перелік елементів облікової політики, які повинні розкриватися кожним підприємством, визначено Методичними рекомендаціями щодо облікової політики підприємства [49]. Елемент облікової політики – це конкретно обраний або самостійно розроблений підприємством виходячи з умов або специфіки його діяльності спосіб, прийом або процедура обліку чи оцінки конкретного об'єкта [7]. Елементом облікової політики підприємства щодо

грошових коштів є спосіб складання Звіту про рух грошових коштів із застосуванням відповідної форми звіту: за непрямим або прямим методом [7]. Підприємство є малим підприємством, форму № 3 «Звіт про рух грошових коштів» не складає, а тому цей елемент облікової політики в Наказі про облікову політику не відображений.

Таким чином, облікова політика, по-перше, надає інформацію про особливості бухгалтерського обліку на кожному конкретному підприємстві; по-друге, дозволяє посадовим особам, які здійснюють облікові процедури, дотримуватися єдиних правил бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, в яких враховано особливості господарської діяльності підприємства.

2.2. Облік грошових коштів та відображення інформації у звітності

Загалом основними завданнями обліку грошових коштів є:

- встановлення належного порядку приймання і видачі готівки;
- оформлення касових документів;
- зберігання грошей та ведення касової книги;
- здійснення контролю за дотримання касової дисципліни, в тому числі за витратами отриманих в установі банку грошових коштів відповідно до цільового призначення;
- своєчасне і правильне оформлення документів та відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з руху грошових коштів;
- проведення інвентаризації грошових коштів та відображення її результатів на рахунках бухгалтерського обліку.

Першим етапом облікового процесу є первинний облік, який передбачає фіксацію фактів здійснення господарських операцій у первинних документах. Операції, пов'язані з рухом грошових коштів, оформляються первинними документами, типові форми яких затверджуються Державною службою

статистики України, Національним банком України та Міністерством фінансів України. Вони повинні застосовуватися без змін на всіх підприємствах, незалежно від їх відомчої підпорядкованості та форми власності.

У підприємствах, де є каса, касові операції оформляються прибутковими і видатковими касовими ордерами, видатковими відомостями, розрахунковими документами, документами за операціями із застосування платіжних карток тощо, які підтверджують факт продажу товарів, надання послуг, отримання (повернення) готівкових коштів. Відповідно до Положення «Про ведення касових операцій у національній валюті України» прибуткові касові ордери, видаткові касові ордери, відомості на виплату готівки бухгалтер заповнює у будь-який спосіб, який забезпечив би належне збереження цих записів протягом установленого для зберігання документів терміну. Ніяких підчисток, помарок або виправлень у цих документах не допускається.

Облік готівки в касі та проведення готівкових розрахунків здійснює касир. При прийнятті касира на роботу з ним укладається договір про повну матеріальну відповідальність. Якщо у штатному розписі немає посади касира, ці обов'язки можуть бути покладені на бухгалтера чи іншого працівника, з яким також укладається договір про повну матеріальну відповідальність.

Готівкові розрахунки можуть проводитися як з коштів, отриманих у вигляді готівкової виручки, так і з коштів, отриманих з банків. У табл. 2.2 наведено обмеження на готівкові розрахунки.

Таблиця 2.2

Обмеження на готівкові розрахунки

Тип розрахунків	Максимальна сума	Часовий період
Розрахунки з іншими суб'єктами	10 000 грн	Протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами
Розрахунки з фізичними особами	50 000 грн	Протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами

Готівка, що надходить до каси, повинна бути оприбуткована в день її надходження. Суми готівки, які підлягають оприбуткуванню, повинні відповідати зазначеним у відповідних касових (розрахункових) документах.

У пункті 15 розділу II Положення № 148 вказано, що підприємства мають право зберігати в касах готівкову виручку (готівку) у позаробочий час, але не більше ніж визначений ними самостійно ліміт каси. Якщо сума готівки перевищує цей ліміт, її слід здати до банку для зарахування на банківські рахунки. Відповідно до вимог законодавства на підприємстві на основі Розрахунку встановлення ліміту залишку готівки в касі було затверджено ліміт каси в сумі 8914,70 грн. Касові документи можуть існувати як у паперовому, так і в електронному форматах. У табл. 2.3 узагальнено підходи щодо оформлення операцій, пов'язаних із рухом готівки в касі підприємства.

Приймання готівки в касу оформлюється за допомогою прибуткового касового ордера (ПКО), який підписується головним бухгалтером або особою, уповноваженою керівником. До ПКО можна додавати документи, що слугують підставою для його складання. Факт приймання готівки підтверджується квитанцією, яка є відривною частиною ПКО та видається платнику.

Цю квитанцію має підписати головний бухгалтер або інша уповноважена особа, і вона може бути (хоча це не є обов'язковим) засвідчена печаткою. Видачу готівки з каси оформлюють за допомогою видаткового касового ордера (ВКО) або видаткової відомості, які підписують керівник та головний бухгалтер. Підпис керівника не є обов'язковим на ВКО, якщо він вже є на доданих документах, заявах або розрахунках. До ВКО слід додати заяви на видачу готівки та розрахунки. Обов'язковою умовою є наявність підписів одержувачів на видаткових документах. Готівка видається лише особі, зазначеній у видатковому документі, або за довіреністю. Здачу виручки до банку підтверджують різні документи, зокрема квитанція до прибуткового документа банку на внесення готівки, а також чек або квитанція з банкомата чи програмно-технічного комплексу.

Таблиця 2.3

Оформлення операцій, пов'язаних із рухом готівки в касі підприємства

Надходження грошових коштів		Витрачання грошових коштів	
джерело надходження	документи, що підтверджують	підстава для видачі коштів	документи, що підтверджують
з поточного або іноземного рахунку	відривна частина грошового чека	під звіт	наказ керівника, кошторис витрат на відрядження
від споживачів за продану продукцію, від клієнтів за виконані роботи та надані послуги	товарно-транспортна накладна, податкова накладна, акти виконаних робіт, відомість продажу продукції, накладна	виплата заробітної плати	розрахунково-платіжна або ж платіжна відомість
від підзвітних осіб	звіт про витрати коштів, виділених на відрядження або під звіт	виплата лікарняних	розрахунково-платіжна відомість або платіжна відомість, лікарняний лист
повернення працівником позики	кредитний договір	перерахування на банківський рахунок	квитанція банку, заява на переказ готівки, супровідна відомість
від інших дебіторів	претензія, цінні папери, договір оренди, ліцензійна угода	постачальникам і підрядникам	накладна, товарно-транспортна накладна, довіреність, акт виконаних робіт, рахунок
внесок до статутного капіталу	витяг зі статуту, протокол зборів акціонерів	видана працівникам позика	кредитний договір
оприбуткування надлишків грошей, виявлених під час інвентаризації	акт про результати інвентаризації наявних коштів		
Прибутковий касовий ордер		Видатковий касовий ордер	
Обов'язковими реквізитами є			
1. Найменування підприємства. 2. Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ. 3. Номер документа. 4. Дата оформлення. 5. Кореспондуючий рахунок. 6. Сума готівки, на яку видається ордер.			
від кого прийнято готівку		кому видано готівку	
1. Підстава для здійснення господарської операції. 2. Сума в гривнях прописом, а копійки – цифрами. 3. Супровідні документи.			
підписи головного бухгалтера і касира		підписи головного бухгалтера, касира, керівника підприємства	
		назва, номер, дату і місце видачі документа, на підставі якого проведено виплату готівки	

До цього також відносять примірник «Копії супровідної відомості до сумки з готівкою» і чек платіжного термінала. Всі господарські операції, що стосуються надходження та витрачання готівки з каси, повинні бути зафіксовані в касовій книзі.

Облік грошових коштів підприємства проводиться на рахунках третього класу Плану рахунків, зокрема: 30 «Готівка» (табл. 2.4), 31 «Рахунки в банках» (табл. 2.5) і 33 «Інші кошти». Для детальнішого ведення даних та організації аналітичного обліку підприємство може відкривати субрахунки та аналітичні рахунки, які затверджуються в робочому плані рахунків, що є невід'ємною частиною облікової політики.

Таблиця 2.4

Кореспонденції рахунків щодо відображення руху готівкових коштів

Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Готівка в національній валюті, яка була отримана в касу за продані товари	301	701
Зараховано готівку в національній валюті, яка надійшла до каси за продані товари	702	301
Зараховано готівку в національній валюті, отриману в касу за надані послуги	703	301
Суми, отримані від покупців за продукцію, придбану раніше	301	361
Сплачено за вартість товарів та послуг, отриманих від постачальників	631	301
Виплата заробітної плати працівникам підприємства	661	301
Готівка з каси підприємства була зарахована на банківський рахунок	311	301
Зарахування коштів, отриманих від інших дебіторів	311	377
Приймання грошових коштів до каси	301	3111
Зараховано в касу фінансові документи	331	631

Під час здійснення безготівкових розрахунків можуть застосовуватись акредитивна, інкасова, вексельна форми розрахунків, а також форма розрахунків за розрахунковими чеками та з використанням розрахункових документів на паперових носіях та в електронному вигляді. Існують чіткі правила використання під час здійснення розрахункових операцій таких платіжних документів (інструментів): меморіального ордера; платіжного

доручення; платіжної вимоги-доручення; розрахункового чека; акредитива; платіжної картки. Підприємство для здійснення розрахунків самостійно обирає платіжні інструменти (за винятком меморіального ордера) і зазначає їх під час укладення договорів. Платіжне доручення оформляється платником та подається у банк, що його обслуговує, не менше ніж у двох примірниках і приймається банком до виконання протягом десяти календарних днів з дати його виписки. Банк приймає до виконання платіжне доручення за умови, якщо сума цього платіжного доручення не перевищує суму, що є на його рахунку. Реквізити платіжного доручення заповнюються згідно з вимогами чинного законодавства.

Платіжне доручення на перерахування заробітної плати на рахунки працівників, відкриті в установах банків, грошові чеки на отримання заробітної плати платник подає в банк разом із платіжними дорученнями на одночасне перерахування платежів, утриманих із заробітної плати працівників та нарахованих на фонд оплати праці податків до бюджету і зборів до державних цільових фондів або документальним підтвердженням їх сплати раніше.

Під час знімання коштів з рахунка на виплату заробітної плати, допомоги, господарські потреби та відрядження до банку подається грошовий чек. Виправдовуючим документом при цьому є корінець, який залишається у чековій книжці підприємства. Сучасним способом розрахунків є розрахунки корпоративними картками, які оформлюються для персоналу юридичної особи і використовуються при оплаті витрат на відрядження та представницьких витрат співробітників підприємства без авансу грошових коштів підзвіт. Вони дають їй держателю можливість розраховуватись від імені та за рахунок організації (крім оплати контрактів) і отримувати готівку в банкоматах та банках цілодобово. Таким чином, ефективне документальне забезпечення обліку грошових коштів має важливе значення для встановлення дієвого контролю готівкових і безготівкових розрахунків.

Для обліку наявності та руху грошових коштів, що знаходяться на рахунках у банках використовують активний рахунок 31 «Рахунки в банках»,

до якого відкриває субрахунок 311 «Поточні рахунки в національній валюті». Облік операцій за рахунком 31 «Рахунки в банках» здійснюється відповідно до «Реєстру банківських документів», де за місяць у хронологічному порядку відображаються надходження коштів на банківський рахунок і списання коштів з банківського рахунку.

Таблиця 2.5

Відображення руху грошових коштів на банківському рахунку

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернуто на банківський рахунок кошти з банківського депозиту	311	351
Повернуто на банківський рахунок виданий раніше аванс іншому підприємству	311	371
Зараховано на банківський рахунок кошти від покупців і замовників	311	361
Погашена претензія, пред'явлена іншому підприємству	311	374
Внесено на банківський рахунок кошти у відшкодування завданих збитків	311	375
Перераховано кошти постачальникам	631	311
Сплачено аванс іншому підприємству	371	311
Перераховано заробітну плату на індивідуальні рахунки працівників	661	311

Щомісячно оборот за кредитом рахунка 31 переносять загальною сумою в Головну книгу в графу «Оборот за кредитом». Одночасно суми, що складають цей кредитовий оборот, записують за дебетом відповідних кореспондуючих рахунків у Головній книзі підприємства в розділі «Обороти за дебетом».

Відповідно до вимог раціональної побудови Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій доцільно змінити назви окремих рахунків і субрахунків, зокрема «Рахунки в банках» та «Інші кошти». Назва «Рахунки в банках» не відображає сутність коштів, які на них обліковуються. Тому підтримуємо пропозицію щодо зміни назви цього рахунку на «Грошові кошти на рахунках у банках». А назва рахунка «Інші кошти» не тільки не відображає сутність об'єктів, які на ньому обліковуються, але і є суперечливою, тому пропонується замінити її на «Інші грошові активи». Також у зв'язку з розвитком інформаційних технологій пропонується передбачити в плані рахунків рахунок 32 «Електронні кошти». Вказані зміни в плані рахунків

бухгалтерського обліку дозволять підвищити аналітичність обліку та ефективність контролю за рухом грошових коштів.

Відповідно до ч. 1 ст. 11 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» кожне підприємство зобов'язане складати фінансову звітність на підставі даних бухгалтерського обліку [66]. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає, що інформація про грошові кошти відображається у формах № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», № 3 (З-н) «Звіт про рух грошових коштів», № 5 «Примітки до фінансової звітності» [33]. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» інформація про грошові кошти в малих підприємствах відображається у формі № 1-м (1-мс) «Баланс» у статті «Гроші та їх еквіваленти» (рядок 1165).

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності [48] у статті «Гроші та їх еквіваленти» (рядок 1165) відображаються готівка в касі підприємства, гроші на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути вільно використані для поточних операцій, а також грошові кошти в дорозі, електронні гроші, еквіваленти грошей. У цій статті наводяться кошти в національній або іноземній валютах. Кошти, які не можна використати для операцій протягом одного року, починаючи з дати балансу або протягом операційного циклу внаслідок обмежень, виключаються зі складу оборотних активів та відображаються як необоротні активи.

Отже, завершальним етапом бухгалтерського обліку є складання фінансової звітності, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Значення фінансової звітності полягає в тому, що вона є інформаційною базою фінансового аналізу, який спрямований на вчасне виявлення недоліків у господарській діяльності та знаходження резервів для поліпшення фінансового стану, зокрема й підвищення рівня платоспроможності підприємства.

2.3. Податкові аспекти обліку грошових операцій

Податковий облік – це система групування інформації для визначення податкової бази по податках на підставі первинних документів, згрупованих у відповідності з порядком, передбаченим діючим податковим законодавством. Податковий облік ведеться з метою формування повної та достовірної інформації про порядок врахування господарських операцій, що були проведені платником протягом звітного періоду з метою оподаткування, а також забезпечення інформацією внутрішніх та зовнішніх користувачів для контролю за вірністю нарахування, повнотою та своєчасністю перерахування податків до відповідних бюджетів. На сучасному етапі найбільшою проблемою операцій з готівковими грошовими кошами є ухилення від оподаткування з використанням не облікованих готівкових грошових коштів. Загалом підприємства відповідають за такі випадки недотримання вимог з обігу готівки (адміністративна відповідальність): за перевищення порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), у тому числі перевищення граничних сум розрахунків готівкою; за порушення строків, установлених правилами розрахунків і ведення касових операцій, здавання виторгу торговельними підприємствами всіх форм власності, що здійснюють реалізацію товарів за готівку; за несвоєчасне або неякісне проведення інвентаризації.

Оприбуткуванням готівки в касах підприємств та їх відокремлених підрозділів, які проводять готівкові розрахунки з оформленням їх касовими ордерами і веденням касової книги, є здійснення обліку готівки в повній сумі її фактичних надходжень у касовій книзі на підставі прибуткових касових ордерів. У п. 6 Положення № 148 зазначено, що суб'єкти господарювання мають право здійснювати розрахунки готівкою протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами: між собою – до 10 тис. грн включно; із фізичними особами – до 50 тис. грн включно. Платежі понад установлені граничні суми мусять проходити винятково через банки або небанківські

фінансові установи. При цьому готівкове обмеження працює в обох напрямках: і для того, хто отримує кошти, і для того, хто їх виплачує. Відповідно до ПКУ контроль за додержанням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги) є прерогативою органів Податкової (фіскальної) служби України.

При здійсненні грошових операцій у готівковій або безготівковій формах платники податків можуть стикатися з податковими зобов'язаннями, такими як ПДВ та Єдиний податок. Згідно з ПКУ, касовий метод обліку визначає, що дата виникнення податкових зобов'язань є датою зарахування коштів на рахунки платника, відкриті в банках, або ж датою отримання інших видів компенсацій за надані товари чи послуги. Щодо визначення дати віднесення сум податку до податкового кредиту, вона ґрунтується на даті списання коштів з рахунків платника, видачі готівки з каси або дати надання інших видів компенсацій за поставлені йому товари. Згідно з пунктом 187.10 ПКУ, платники податку, що займаються постачанням теплової енергії, природного газу (крім скрапленого), а також наданням послуг з транспортування і розподілу природного газу та інших ЖКП, перелік яких визначений законодавством, мають нараховувати плату за абонентське обслуговування.

Вартість цих послуг (робіт) входить до складу плати за утримання будинків і прибудинкових територій або за управління багатоквартирними будинками. Такі послуги можуть надаватися фізичним особам, бюджетним установам, які не зареєстровані як платники податків, а також ЖЕО, управителям багатоквартирних будинків, квартирно-експлуатаційним частинам та об'єднанням співвласників.

Інші платники податків, які збирають кошти від зазначених споживачів з метою їх подальшого перерахування постачальникам для компенсації вартості товарів або послуг, визначають дату виникнення податкових зобов'язань і податкового кредиту, користуючись касовим методом.

Для вказаних операцій використання касового методу є обов'язковим, за винятком виконання підрядних будівельних робіт (п. 187.1 ПКУ).

Таблиця 2.6

**Класифікація платників податків та їхні операції за касовим методом
визначення ПДВ**

Пункт ПКУ	Категорії платників податків	Операції
п. 187.10	Платники, що займаються постачанням теплової енергії, природного газу (окрім скрапленого) та житлово-комунальних послуг	Нарахування плати за абонентське обслуговування, включення вартості послуг у загальну плату за утримання будинків і управління багатоквартирними будинками
п. 44 підрозд. 2 розд. XX	Платники, які постачають електричну та/або теплову енергію і забезпечують загальносуспільні інтереси на ринку електричної енергії	Постачання вугілля та продуктів його збагачення, а також надання послуг з централізованого водопостачання та водовідведення
пп. 2 п. 70 підрозд. 2 розд. XX	Платники, що здійснюють постачання майна юридичних осіб, не державної або комунальної власності	Операції з постачання основних засобів, нематеріальних активів і запасів, які використовуються для транспортування природного газу
п. 187.1	Платники, що виконують підрядні будівельні роботи	Операції, пов'язані з виконанням підрядних будівельних робіт

У таких ситуаціях суб'єкти господарювання (підрядники та субпідрядники) мають право вибирати, чи застосовувати касовий метод.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Важливою характеристикою діяльності підприємства є його фінансово-економічний стан. Для оцінювання фінансово-економічного стану підприємства використаємо такі напрями досліджень: майновий стан (структура і динаміка майна та джерел формування капіталу), фінансова стійкість, формування доходів, витрат та фінансових результатів діяльності.

Майновий стан малого підприємства, яким є суб'єкт дослідження, характеризується складом, структурою та динамікою активів (майна) і пасивів (власного капіталу та зобов'язань і забезпечень). За інформацією форми № 1-м «Баланс» (додатки Б, В, Г) у табл. 3.1 проведемо аналіз складу, структури та динаміки майна підприємства за 2021-2023 рр.

Результати горизонтального та вертикального аналізу майна свідчать про наявність переважно негативних тенденцій у майновому стані підприємства за інформацією активу балансу. Так, у 2023 р. порівняно з 2021 р. вартість майна зменшилася на 819,3 тис. грн, або 11,3 %. При цьому негативним є скорочення необоротних активів на 811,8 тис. грн (11,5 %) унаслідок відповідного зменшення основних засобів. Водночас їхня частка у майні залишається дуже високою – 99,9 % на кінець 2023 р.

Одночасно зі зменшенням необоротних активів на 11,5 % оборотні активи скоротилися на 7,5 тис. грн, що становить 56,4 %. У результаті таких змін частка оборотних активів у майні знизилася з 0,2 % у 2021 р. до 0,1 % у 2023 р. Серед видів оборотних активів спостерігається позитивне зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги (на 3,2 тис. грн, або 60,4 %), водночас негативним є скорочення залишку грошей та їх еквівалентів як високоліквідних активів (на 2,3 тис. грн. або 38,3 %), що має негативний

Таблиця 3.1

Склад, структура та динаміка майна підприємства за 2021-2023 рр.

Вид активів (майна)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+,-) 2023 р. від 2021 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	час- тки, в. п.	у %
Майно - всього	7073,8	100,0	6652,8	100,0	6254,5	100,0	-819,3	-	-11,6
1. Необоротні активи	7060,5	99,8	6644,0	99,9	6248,7	99,9	-811,8	+0,1	-11,5
1.1. Основні засоби	7060,5	99,8	6644,0	99,9	6248,7	99,9	-811,8	+0,1	-11,5
2. Оборотні активи	13,3	0,2	8,8	0,1	5,8	0,1	-7,5	-0,1	-56,4
2.1. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	5,3	0,1	3,2	0,0	2,1	0,0	-3,2	-0,1	-60,4
2.2. Гроші та їх еквіваленти	6,0	0,1	5,6	0,1	3,7	0,1	-2,3	-	-38,3
2.3. Інші оборотні активи	2,0	0,0	-	-	-	-	-2,0	-0,0	-100

вплив на оцінювання платоспроможності підприємства.

Далі проведемо дослідження складу, структури та динаміки джерел формування капіталу підприємства (табл. 3.2).

Отже, власний капітал підприємства складається з додаткового капіталу та непокритого збитку, а позиковий капітал у 2022-2023 рр. був представлений поточною кредиторською заборгованістю. У 2023 р. порівняно з 2021 р. власний капітал зменшився на 847,5 тис. грн (12,0 %) унаслідок як скорочення додаткового капіталу (на 788,3 тис. грн, або 10,0 %), так і зростання непокритого збитку (на 59,2 тис. грн, або 7,1 %).

За роки дослідження додатковий капітал перевищує загальну величину джерел формування капіталу. Частка власного капіталу в джерелах формування капіталу хоча й знизилася зі 100 % у 2021 р. до 99,5 % у 2023 р., але свідчить про високий рівень фінансової стійкості підприємства за цим критерієм.

Таблиця 3.2

**Склад, структура та динаміка джерел формування капіталу
підприємства за 2021-2023 рр.**

Вид пасивів (джерел формування капіталу)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+,-) 2023 р. від 2021 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	час- тки, в. п.	у %
Джерела фор- мування капі- талу - всього	7073,8	100,0	6652,8	100,0	6254,5	100,0	-819,3	-	-11,6
1. Власний капітал	7073,8	100,0	6650,8	99,9	6226,3	99,5	-847,5	-0,5	-12,0
1.1. Додатко- вий капітал	7906,5	111,8	7512,5	112,9	7118,2	113,8	-788,3	+2,0	-10,0
1.2. Непокри- тий збиток	-832,7	×	-861,7	×	-891,9	×	-59,2	×	+7,1
2. Поточні зобов'язання	-	-	2,0	0,1	28,2	0,5	+28,2	+0,5	×
2.1. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунка- ми з бюджетом	-	-	2,0	0,1	5,5	0,1	+5,5	+0,1	×
2.2. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунка- ми з оплати праці	-	-	-	-	22,7	0,4	+22,7	+0,4	×

У 2023 р. порівняно з 2022 р. поточна кредиторська заборгованість збільшилася з 2,0 до 28,2 тис. грн унаслідок зростання заборгованості за розрахунками з бюджетом (із 2,0 до 5,5 тис. грн) та появи у 2023 р. заборгованості за розрахунками з оплати праці в сумі 22,7 тис. грн.

В аналізі фінансової стійкості підприємства використовуються насамперед фінансово-економічні коефіцієнти, які визначаються як співвідношення абсолютних величин активу і пасиву балансу. За інформацією форми № 1-м «Баланс» (додатки Б, В, Г) проведемо розрахунок та аналіз динаміки відносних показників фінансової стійкості підприємства за 2021-

2023 рр. (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Динаміка відносних показників оцінювання фінансової стійкості
підприємства за 2021-2023 рр.**

Показник	Нормативне значення (оптимальна динаміка)	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-) 2023 р. від 2021 р.
Показники структури джерел формування капіталу					
Коефіцієнт фінансової автономії	$\geq 0,5$	1,000	0,999	0,995	-0,005
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$< 0,5$	0	0,001	0,005	+0,005
Коефіцієнт фінансового ризику	< 1	0	0,0003	0,0045	+0,0045
Коефіцієнт фінансової стабільності	≥ 1	×	3325,4	220,8	×
Показники стану оборотних активів					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$> 0,1$	0,002	0,001	0	-0,002
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	$\geq 0,1$	1,000	0,773	0	-1,000
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Підвищення	0,451	0,824	×	×
Показники стану основного капіталу					
Коефіцієнт майна виробничого призначення	Підвищення	0,998	0,999	0,999	+0,001
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	Підвищення	0,998	0,999	0,999	+0,001
Коефіцієнт нагромадження амортизації	Зниження	0,107	0,157	0,207	+0,100
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	Підвищення	0,002	0,001	0,001	-0,001

Результати розрахунків свідчать про високий рівень, але певну негативну динаміку фінансової стійкості підприємства за показниками структури джерел формування капіталу. Так, значення коефіцієнта фінансової автономії вказує на те, що на кінець 2023 р. частка власного капіталу у валюті балансу становила 99,5 % проти 100 % у 2021 р. (за нормативного рівня ≥ 50 %).

Динаміка коефіцієнта концентрації позикового капіталу вказує на незначне зростання рівня залежності підприємства від кредиторів. Якщо у 2021 р. позиковий капітал узагалі був відсутній, то у 2022 р. його частка у

валюті балансу становила 0,1 %, а у 2023 р. – 0,5 %. За коефіцієнтами фінансового ризику та фінансової стабільності підприємство також є фінансово стійким.

У 2021-2022 рр. величина власних оборотних коштів становила відповідно 13,3 і 6,8 тис. грн, а у 2023 р. вона була від'ємною (-22,4 тис. грн). Фактичні значення коефіцієнта маневреності власного капіталу є суттєво нижчими за нормативне значення ($> 0,1$). Так, частка власних оборотних коштів у власному капіталі знизилася з 0,2 % у 2021 р. до 0,1 % у 2022 р.

Негативну динаміку мало значення й коефіцієнта забезпеченості оборотних власними оборотними коштами. Якщо у 2021 р. усі оборотні активи покривалися власними оборотними коштами, то у 2022 р. – на 77,3 % (за нормативного рівня ≥ 10 %). Водночас мало місце підвищення коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів, який відображає частку грошей у власних оборотних активах. Якщо у 2021 р. вона становила 45,1 %, то у 2022 р. – 82,4 %. У 2023 р. за показниками стану оборотних активів підприємства було фінансово нестійким суб'єктом господарювання.

Серед показників стану основного капіталу співпадають значення коефіцієнтів майна виробничого призначення та реальної вартості основних засобів, оскільки серед наявних видів активів лише основні засоби формують виробничий потенціал підприємства. За коефіцієнтом нагромадження амортизації рівень зношеності основних засобів підвищився з 10,7 % у 2021 р. до 20,7 % у 2023 р., що вказує на певне погіршення їхнього функціонального стану.

Отже, можна стверджувати, що підприємство за період дослідження знизило рівень фінансової стійкості за більшістю фінансово-економічних коефіцієнтів.

Далі за даними форми № 2-м «Звіт про фінансові результати» (додатки Б, В, Г) проаналізуємо формування, структуру та динаміку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства за 2021-2023 рр. (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Структура і динаміка доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства за 2021-2023 рр.

Показник	2021 р.		2022 р.		2023 р.		2023 р. у % до 2021 р.
	сума, тис. грн	част- ка, %	сума, тис. грн	част- ка, %	сума, тис. грн	част- ка, %	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	281,2	26,1	90,9	19,5	95,3	19,5	33,9
Інші доходи	795,2	73,9	376,1	80,5	394,2	80,5	49,6
Разом доходів	1076,4	100,0	467,0	100,0	489,5	100,0	45,5
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	800,0	73,0	396,5	79,9	483,5	93,0	60,4
Інші операційні витрати	296,5	27,0	99,5	20,1	36,2	7,0	12,2
Разом витрат	1096,5	100,0	496,0	100,0	519,7	100,0	47,4
Валовий збиток	-518,8	×	-305,6	×	-388,2	×	74,8
У % до собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	×	-64,9	×	-77,1	×	-80,3	×
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	-20,1	×	-29,0	×	-30,2	×	150,2
Чистий фінансовий результат: збиток	-20,1	×	-29,0	×	-30,2	×	150,2
У % до витрат	×	-1,8	×	-5,8	×	-6,2	×

Отже, частка чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у структурі доходів знизилася з 26,1 % у 2021 р. до 19,5 % у 2022-2023 рр. Водночас частка інших доходів підвищилася відповідно з 73,9 до 80,5 %. Такі зміни у структурі доходів пов'язані з їхньою динамікою: за період дослідження чистий дохід скоротився майже у 3 рази, а інші доходи – більш ніж у 2 рази. Загалом доходи підприємства зменшилися на 54,5 %.

У складі витрат собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) та інші операційні витрати зменшилися відповідно на 39,6 і 87,8 %. Підсумком такої динаміки стало підвищення частки собівартості у структурі витрат із 73,0 до 93,0 % та, відповідно, зниження частки інших операційних витрат із 27,0 до 7,0 %. Загалом витрати підприємства зменшилися на 52,6 %.

Валовий збиток як результат основної операційної діяльності зменшився з 518,8 тис. грн у 2021 р. до 388,2 тис. грн у 2023 р., але при цьому рівень

збитковості такої діяльності підвищився з 64,9 % у 2021 р. до 80,3 % у 2023 р.

Сума чистого збитку співпадає із сумою збитку до оподаткування і у 2023 р. порівняно з 2021 р. зросла на 50,2 %. Рівень збитковості усіх витрат підвищився з 1,8 % у 2021 р. до 5,8 % у 2022 р. і 6,2 % у 2023 р.

Динаміка доходів, витрат та чистого збитку підприємства за 2021-2023 рр. наведена на рис. 3.1.

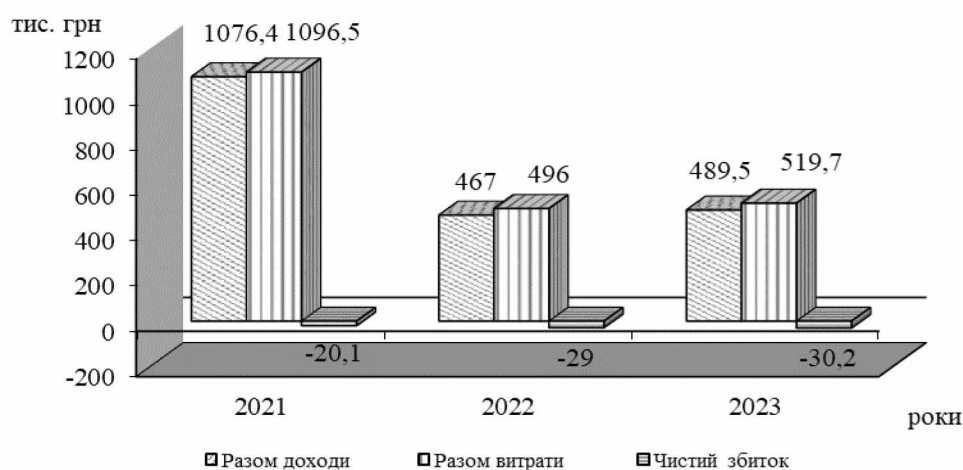

Рис. 3.1. Динаміка доходів, витрат та чистого збитку підприємства за 2021-2023 рр.

Отже, оцінювання фінансово-економічного стану підприємства засвідчило, що впродовж 2021-2023 рр. спостерігалися як позитивні, так і негативні ознаки та тенденції, зокрема:

- у складі майна переважають основні засоби, серед оборотних активів скоротилася дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, водночас зменшився залишок грошей та їх еквівалентів;

- власний капітал зменшився унаслідок скорочення додаткового капіталу та зростання непокритого збитку, а зобов'язання збільшилися у результаті зростання поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом та з оплати праці;

- незважаючи на високу частку власного капіталу в структурі пасивів балансу, динаміка більшості відносних показників свідчить про зниження рівня фінансової стійкості підприємства;
- операційна та в цілому господарська діяльність підприємства є збитковою, рівень збитковості усіх витрат підвищується.

3.2. Оцінювання ліквідності балансу та платоспроможності підприємства

Аналіз ліквідності балансу малого підприємства проводиться шляхом порівняння величин платіжних засобів (активів), які згруповані за рівнем ліквідності, з величинами зобов'язань (пасивів), які згруповані за терміновістю сплати, і включає такі етапи [83, с. 153-156]:

1. Групування активів балансу за ознакою рівня ліквідності, тобто швидкості перетворення у гроші (табл. Д.1 додатку Д).

2. Групування пасивів балансу за ознакою терміновості сплати, тобто строків погашення зобов'язань (табл. Д.2 додатку Д).

3. Побудова розрахунково-аналітичної таблиці (далі табл. 3.5), у якій шляхом порівняння величин відповідних груп активів і пасивів ($A1-P1$, $A2-P2$, $A3-P3$) визначаються надлишки (нестачі) платіжних засобів для покриття зобов'язань.

4. На підставі інформації розрахунково-аналітичної таблиці формулювання висновку щодо характеру ліквідності балансу:

а) баланс є абсолютно ліквідним, а підприємство платоспроможним – якщо одночасно виконуються такі умови: $A1 \geq P1$, $A2 \geq P2$, $A3 \geq P3$;

б) ліквідність балансу меншою або більшою мірою відрізняється від абсолютної – якщо не виконується одна або дві з вищенаведених умов;

в) баланс є неліквідним, а підприємство неплатоспроможним – якщо не

виконується жодна з вищенаведених умов.

5. Розрахунок загального показника ліквідності (ЗПЛ) для комплексного оцінювання динаміки ліквідності балансу:

$$ЗПЛ = \frac{A1 \times V_{A1} + A2 \times V_{A2} + A3 \times V_{A3}}{П1 \times V_{П1} + П2 \times V_{П2} + П3 \times V_{П3}}, \quad (3.1)$$

де A і $П$ – величини відповідних груп активів і пасивів, тис. грн;

V_A і V_P – частки відповідних груп активів і пасивів у їхньому загальному підсумку, %.

Аналіз ліквідності балансу підприємства (табл. 3.5) проведемо за інформацією форми № 1-м «Баланс» (додатки Б, В, Г).

Таблиця 3.5

Динаміка ліквідності балансу підприємства за 2021-2023 рр., тис. грн

Група	Вид оборотних активів	Роки			Група	Вид зобов'язань	Роки			Надлишок (+), нестача (-) платіжних засобів		
		2021	2022	2023			2021	2022	2023	2021 р.	2022 р.	2023 р.
A1	Високоліквідні	6,0	5,6	3,7	П1	Найбільш термінові	-	-	-	+6,0	+5,6	+3,7
A2	Середньоліквідні	5,3	3,2	2,1	П2	Короткострокові	-	2,0	28,2	+5,3	+1,2	-26,1
A3	Низьколіквідні	2,0	-	-	П3	Довгострокові	-	-	-	+2,0	-	-
	Разом	13,3	8,8	5,8		Разом	-	2,0	28,2	+13,3	+6,8	-22,4

Отже, за даними табл. 3.5 у 2021-2023 рр. був надлишок високоліквідних оборотних активів через відсутність найбільш термінових зобов'язань. Що стосується середньоліквідних активів, то у 2023 р. мала місце нестача платіжних засобів для покриття короткострокових зобов'язань у сумі 26,1 тис. грн. Отже, у 2021 р. баланс був абсолютно ліквідним завдяки відсутності зобов'язань, така ж оцінка ліквідності балансу стосується і 2022 р. У 2023 р. ситуація суттєво погіршилася, оскільки мала місце нестача оборотних активів для покриття зобов'язань у сумі 22,4 тис. грн. Таким чином, оцінка ліквідності балансу наблизилася до характеристик неліквідності.

Динаміка оборотних активів та поточних зобов'язань підприємства за

2021-2023 рр. наведена на рис. 3.2.

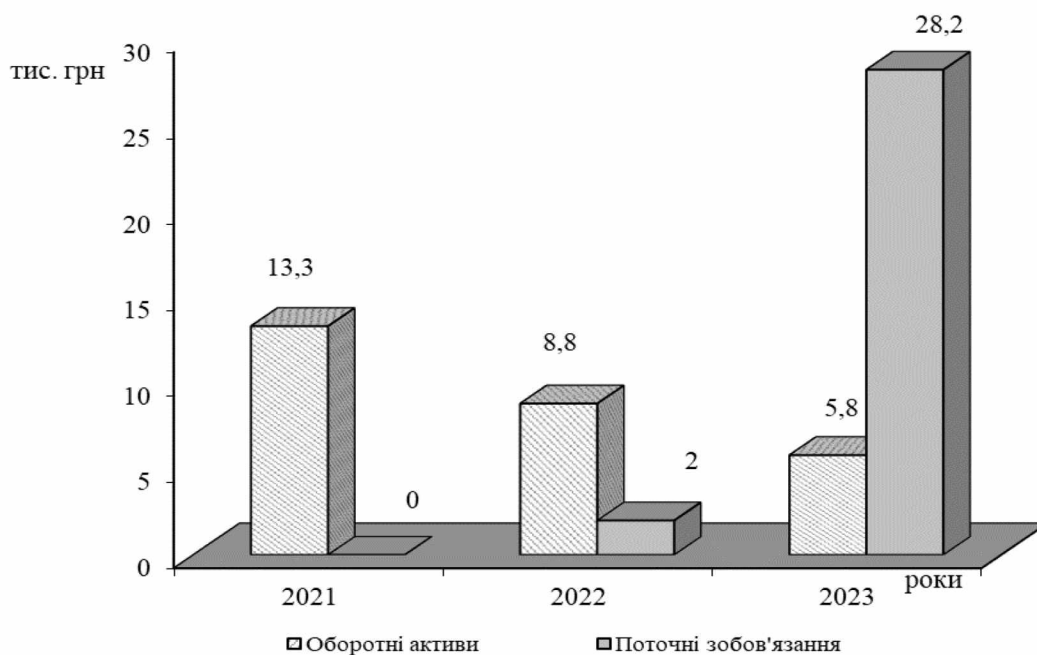

Рис. 3.2. Динаміка оборотних активів та поточних зобов'язань підприємства за 2021-2023 рр.

За даними табл. 3.5 визначимо частку відповідних груп активів і пасивів в їхньому загальному підсумку, а потім за формулою (3.1) проведемо розрахунок значення загального показника ліквідності:

$$2022 \text{ р.: ЗПЛ} = \frac{5,6 \times 63,6 + 3,2 \times 36,4}{2,0 \times 100} = 2,363.$$

$$2023 \text{ р.: ЗПЛ} = \frac{3,7 \times 63,8 + 2,1 \times 36,2}{28,2 \times 100} = 0,111.$$

За 2021 р. розрахунок не проводився у зв'язку з відсутністю зобов'язань.

Як бачимо, фактичне значення загального показника ліквідності суттєво знизилося: з 2,363 у 2022 р. до 0,111 у 2023 р., що підтверджує попередній висновок про негативну динаміку в оцінці ліквідності балансу підприємства.

Для оцінювання платоспроможності підприємства використаємо систему відносних показників – коефіцієнтів ліквідності (табл. 3.6), методика розрахунку яких за інформацією балансу малого підприємства наведена в

табл. Д.3 додатку Д.

Таблиця 3.6

**Показники оцінювання платоспроможності підприємства
за 2021-2023 рр.**

Показник	Нормативне значення	Роки			Відхилення (+,-) 2023 р. від 2022 р.
		2021	2022	2023	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2$	×	2,800	0,131	-2,669
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,7$	×	4,400	0,206	-4,194
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\geq 1,0$	×	4,400	0,206	-4,194

За 2021 р. розрахунок коефіцієнтів був неможливий у зв'язку з відсутністю поточних зобов'язань. У 2022-2023 рр. значення коефіцієнтів швидкої та загальної ліквідності співпадають, оскільки оборотні активи представлені тільки поточною дебіторською заборгованістю і грошима та їх еквівалентами. Станом на кінець 2022 р. фактичні значення коефіцієнтів абсолютної, швидкої та загальної ліквідності суттєво перевищували відповідні нормативні значення, що свідчило про високий рівень платоспроможності підприємства. Що стосується 2023 р., то за усіма коефіцієнтами ліквідності підприємство було неплатоспроможним. Так, оборотні активи покривали лише 20,6 % поточних зобов'язань.

Які ж фактори вплинули на суттєве зниження рівня платіжних можливостей підприємства у 2023 р. порівняно з 2022 р.? Важливе значення в аналітичних дослідженнях має визначення впливу факторних показників на зміну результативних фінансово-економічних показників. Зокрема, факторний аналіз коефіцієнта абсолютної ліквідності пропонуємо проводити за допомогою кратної моделі:

$$КЛ = Г \div ПЗ, \quad (3.2)$$

де КЛ – коефіцієнт абсолютної ліквідності;

Г – гроші та їх еквіваленти;

ПЗ – поточні зобов'язання.

За вихідною інформацією форми № 1-м «Баланс» (додатки В, Г),

наведеною в табл. 3.7, проведемо факторний аналіз коефіцієнта абсолютної ліквідності підприємства за 2022-2023 рр. із використанням способу ланцюгових підстановок.

Таблиця 3.7

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта абсолютної ліквідності підприємства за 2022-2023 рр.

Показник	Умовне позначення	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-)	
				абсолютне	відносне, %
Гроші та їх еквіваленти, тис. грн	Г	5,6	3,7	-1,9	-33,9
Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ	2,0	28,2	+26,2	у 14,1 р. б.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	КЛ	2,800	0,131	-2,669	-95,3

За даними табл. 3.7 розраховуємо умовне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності ($КЛ_{ум}$):

$$КЛ_{ум} = Г_1 \div ПЗ_0, \quad (3.3)$$

де $Г_1$ – гроші та їх еквіваленти 2023 р.;

$ПЗ_0$ – поточні зобов'язання 2022 р.

$$КЛ_{ум} = 3,7 \div 2,0 = 1,850.$$

Загальна зміна (+,-) коефіцієнта абсолютної ліквідності у 2023 р. порівняно з 2022 р.:

$$\Delta КЛ = КЛ_1 - КЛ_0, \quad (3.4)$$

$$\Delta КЛ = 0,131 - 2,800 = -2,669,$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) грошей та їх еквівалентів:

$$\Delta КЛ_Г = КЛ_{ум} - КЛ_0, \quad (3.5)$$

$$\Delta КЛ_Г = 1,850 - 2,800 = -0,950;$$

2) поточних зобов'язань:

$$\Delta КЛ_{ПЗ} = КЛ_1 - КЛ_{ум}, \quad (3.6)$$

$$\Delta КЛ_{ПЗ} = 0,131 - 1,850 = -1,719.$$

Отже, зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності з 2,800 у 2021 р. до 0,131 у 2023 р., тобто на 2,669 (95,3 %), відбулося під впливом двох

комплексних факторів. Унаслідок зменшення грошей та їх еквівалентів на 1,9 тис. грн (33,9 %) коефіцієнт абсолютної ліквідності знизився на 0,950. Водночас збільшення поточних зобов'язань на 26,2 тис. грн (у 14,1 раза) зумовило зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності на 1,719. Частка впливу факторів грошей та їх еквівалентів і поточних зобов'язань на зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності становила відповідно 35,6 і 64,4 %. Таким чином, головним фактором негативної динаміки грошової платоспроможності було збільшення поточних зобов'язань.

Далі за інформацією табл. 3.8 визначимо вплив факторів на зміну коефіцієнта загальної ліквідності.

Таблиця 3.8

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності підприємства за 2022-2023 рр.

Показник	Умове позначення	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-)	
				абсолютне	відносне, %
Оборотні активи, тис. грн	ОА	8,8	5,8	-3,0	-34,1
Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ	2,0	28,2	+26,2	у 14,1 р. б.
Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	4,400	0,206	-4,194	-95,3

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності [83, с. 161-162]:

$$КЗЛ = ОА \div ПЗ. \quad (3.7)$$

За даними табл. 3.7 розраховуємо умовне значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ_{ум} = ОА_1 \div ПЗ_0, \quad (3.8)$$

де $ОА_1$ – оборотні активи 2023 р.;

$ПЗ_0$ – поточні зобов'язання 2022 р.

$$КЗЛ_{ум} = 5,8 \div 2,0 = 2,900.$$

Загальна зміна (+,-) коефіцієнта загальної ліквідності у 2023 р. порівняно з 2022 р.:

$$\Delta КЗЛ = КЗЛ_1 - КЗЛ_0; \quad (3.9)$$

$$\Delta KЗЛ = 0,206 - 4,400 = -4,194,$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) оборотних активів:

$$\Delta KЗЛ_{OA} = KЗЛ_{ум} - KЗЛ_0; \quad (3.10)$$

$$\Delta KЗЛ_{OA} = 2,900 - 4,400 = -1,500;$$

2) поточних зобов'язань:

$$\Delta KЗЛ_{ПЗ} = KЗЛ_1 - KЗЛ_{ум}; \quad (3.11)$$

$$\Delta KЗЛ_{ПЗ} = 0,206 - 2,900 = -2,694.$$

Отже, зниження коефіцієнта загальної ліквідності з 4,400 у 2021 р. до 0,206 у 2023 р., тобто на 4,194 (95,3 %), відбулося під впливом двох комплексних факторів. Унаслідок зменшення оборотних активів на 3,0 тис. грн (34,1 %) коефіцієнт загальної ліквідності знизився на 1,500. Водночас збільшення поточних зобов'язань на 26,2 тис. грн (у 14,1 раза) зумовило зниження коефіцієнта загальної ліквідності на 2,694. Частка впливу факторів оборотних активів та поточних зобов'язань на зниження коефіцієнта загальної ліквідності становила відповідно 35,8 і 64,2 %. Таким чином, головним фактором негативної динаміки майнової платоспроможності, як і грошової платоспроможності, було збільшення поточних зобов'язань.

У цілому значення відносних показників оцінювання платоспроможності вказують на неплатоспроможність підприємства на кінець 2023 р. із урахуванням забезпеченості високоліквідними активами та усіма оборотними активами.

3.3. Визначення ознак неплатоспроможності підприємства

Відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства неплатоспроможність – неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як

через застосування процедур, передбачених Кодексом [33].

Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства визначено критерії, що характеризують ознаки поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності підприємства [47].

Економічний показник ознак поточної неплатоспроможності – це різниця між сумою грошей та їх еквівалентів, довгострокових і поточних фінансових інвестицій та сумою довгострокових і поточних зобов'язань. Цей показник визначається для малих підприємств за даними форми № 1-м «Баланс»:

$$П_{\text{НП}} = Д\text{ФІ} + П\text{ФІ} + Г - \text{ПК}, \quad (3.12)$$

де $П_{\text{НП}}$ – показник поточної неплатоспроможності, тис. грн;

ДФІ – довгострокові фінансові інвестиції;

ПФІ – поточні фінансові інвестиції;

Г – гроші та їх еквіваленти;

ПК – позиковий капітал: довгострокові та поточні зобов'язання.

Від'ємний результат розрахунку $П_{\text{НП}}$ вказує на поточну неплатоспроможність суб'єкта господарювання.

Критична неплатоспроможність – це такий фінансовий стан підприємства, коли присутні ознаки поточної неплатоспроможності, коефіцієнт покриття менший за 1, а коефіцієнт забезпечення власними засобами менший за 0,1. Коефіцієнт покриття визначається відношенням оборотних активів до поточних зобов'язань, а коефіцієнт забезпечення власними засобами – відношенням різниці між власним капіталом і необоротними активами, тобто власних оборотних коштів, до оборотних активів.

Надкритична неплатоспроможність – це фінансовий стан, коли за підсумками року коефіцієнт покриття менший за 1 і підприємство не отримало прибутку.

Визначення ознак поточної, критичної та надкритичної

неплатоспроможності за даними фінансової звітності (додатки Б, В, Г) у КП «Красиве село» проведене в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

**Визначення ознак поточної, критичної та надкритичної
неплатоспроможності підприємства за 2021-2023 рр.**

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-) 2023 р. від 2021 р.
Довгострокові фінансові інвестиції, тис. грн	-	-	-	-
Поточні фінансові інвестиції, тис. грн	-	-	-	-
Гроші та їх еквіваленти, тис. грн	6,0	5,6	3,7	-2,3
Довгострокові зобов'язання, тис. грн	-	-	-	-
Поточні зобов'язання, тис. грн	-	2,0	28,2	+28,2
Показник поточної неплатоспроможності, тис. грн	6,0	3,6	-24,5	-30,5
Коефіцієнт покриття	×	4,400	0,206	×
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	1,000	0,773	0	-1,000
Чистий збиток, тис. грн	-20,1	-29,0	-30,2	-10,1

За інформацією табл. 3.9 у 2021-2022 рр. значення показника поточної неплатоспроможності було додатнім (відповідно 6,0 і 3,6 тис. грн), а у 2023 р. – від'ємним (-24,5 тис. грн). Отже, підприємство на кінець 2023 р. мало ознаки поточної неплатоспроможності, що пояснюється як зменшенням грошей та їх еквівалентів, так і збільшенням поточних зобов'язань (головний фактор).

У 2021-2022 рр. значення коефіцієнта покриття більше 1, коефіцієнта забезпечення власними засобами більше 0,1, що є свідченням відсутності ознак критичної та надкритичної неплатоспроможності, навіть за наявності чистого збитку. Натомість у 2023 р. були усі ознаки критичної та надкритичної неплатоспроможності: значення коефіцієнта покриття (0,206) менше 1, коефіцієнта забезпечення власними засобами (0) менше 0,1 та отримання чистого збитку (30,2 тис. грн).

Далі проведемо оцінювання структури балансу та перспектив відновлення платоспроможності шляхом визначення критеріїв оцінювання структури балансу підприємства за 2023 р. (табл. 3.10).

За даними табл. 3.10 станом на кінець 2023 р. значення коефіцієнта загальної ліквідності (0,206) менше 1, коефіцієнта забезпеченості оборотних

Таблиця 3.10

**Оцінювання структури балансу та перспектив відновлення
платоспроможності підприємства за 2023 р.**

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення (+,-)
Коефіцієнт загальної ліквідності	4,400	0,206	-4,194
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,773	0	-0,773
Коефіцієнт відновлення платоспроможності	×	-0,946	×

активів власними оборотними коштами (0) менше 0,1, тому за наведеними умовами структура балансу визнається незадовільною, а підприємство неплатоспроможним. У цьому випадку проводився розрахунок коефіцієнта відновлення платоспроможності. Його рівень (-0,946) менше 1, що свідчить про відсутність реальних можливостей відновлення підприємством своєї платоспроможності впродовж найближчого часу. Такий розрахунок необхідно проводити на підприємстві за інформацією квартальних балансів для оперативного моніторингу платіжних можливостей та своєчасного вжиття відповідних заходів.

Із метою відновлення належного рівня ліквідності балансу та подолання стану неплатоспроможності пропонується вдосконалити систему короткострокового фінансового планування підприємства. Для оперативного внутрішнього аналізу поточної платоспроможності, щоденного контролю за надходженням коштів від основної та інших видів діяльності, а також для контролю за виконанням платіжних зобов'язань перед кредиторами доцільно скласти платіжний календар на короткі проміжки часу (місяць, 15 днів, декаду, п'ятиденку). На нашу думку, найбільш доцільним є складання місячних планів із щотижневою розбивкою.

У платіжному календарі мають бути збалансовані надходження та витрачання грошових коштів. Правильно складений платіжний календар

дозволяє уникнути тимчасових фінансових труднощів. Зокрема, ознакою погіршення фінансового стану підприємства слугує перевищення планових витрат над очікуваними надходженнями. У цих випадках необхідно: перенести частину витрат грошових коштів на наступні періоди; прискорити надання послуг; вжити заходів для пошуку додаткових джерел фінансування.

Таким чином, оцінювання платоспроможності – невід’ємна частина фінансово-економічного аналізу діяльності суб’єкта господарювання. Достатній рівень платоспроможності малого підприємства залежить як від обґрунтованості стратегії розвитку, маркетингової політики, внутрішніх можливостей ефективно використовувати усі існуючі в його розпорядженні ресурси, так і від зовнішніх чинників, до числа яких відносяться податкова політика держави, умови кредитування банками, ринкова кон’юнктура, вплив форс-мажорних обставин (насамперед військові дії) та інші.

Подальше функціонування підприємства пов’язане з необхідністю використання ефективних механізмів управління грошовими потоками, що, в свою чергу, зумовлює потребу в розробленні чіткої фінансової стратегії, яка забезпечить досягнення стійкого рівня ліквідності та платоспроможності.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки:

1. Ознайомлення з теоретичними та методологічними напрацюваннями зарубіжних і вітчизняних економістів свідчить про відсутність єдиного, загальноприйнятого визначення поняття «грошові кошти». Тому варто сформулювати наступне визначення: це «особливий різновид оборотних активів, які можуть бути представлені готівкою (у вигляді грошових знаків), коштів на рахунках у банку та депозитних вкладів до запитання».

2. До касових операцій підприємства належать господарські операції, які пов'язані з одержанням і витратою готівки безпосередньо з каси підприємства. Для здійснення розрахунків готівкою на підприємстві облаштовано касу. Контроль за витрачанням грошових коштів на підприємстві покладено головного бухгалтера та директора. Служба бухгалтерії проводить контрольні процедури за витрачанням грошових коштів, їх доцільності, контролю за рухом готівки та коштів на рахунках.

3. Безготівкові розрахунки між підприємством та контрагентами здійснюється через уповноважений банк. На підприємстві відкрито розрахункові рахунки в національній валюті. Безготівкові розрахунки проводяться за допомогою платіжних доручень, акредитивів та чеків. Рух готівкових грошей і безготівкових платіжних засобів взаємопов'язаний. Однак у сукупному грошовому обороті підприємства переважають безготівкові розрахунки, що пов'язано з прискоренням розрахунків.

4. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає, що інформація про грошові кошти відображається у формах № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», № 3 (3-н) «Звіт про рух грошових коштів», № 5 «Примітки до фінансової звітності». Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25

«Спрощена фінансова звітність» інформація про грошові кошти в малих підприємствах відображається у формі № 1-м (1-мс) «Баланс» у статті «Гроші та їх еквіваленти» (рядок 1165).

5. Підприємство є унітарним комунальним підприємством. Комунальне підприємство є юридичною особою, яка володіє окремим майном, яке перебуває у господарському підпорядкуванні і показується у самотійному балансі.

Предметом господарської діяльності комунального підприємства є: створення зовнішнього благоустрою, проведення робіт щодо наведення ладу на територіях, які відносяться до населених пунктів; проведення робіт щодо збирання побутових відходів та їх вивезення; супровід різних майданчиків (дитячих, спортивних); надання робіт, які забезпечують безперебійне постачання води; виконання послуг щодо доставки вантажним транспортом тощо.

6. Оцінювання фінансово-економічного стану підприємства засвідчило, що впродовж 2021-2023 рр. спостерігалися як позитивні, так і негативні ознаки та тенденції, зокрема:

- серед майна переважають основні засоби, серед активів скоротилася дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, водночас зменшився залишок грошей та їх еквівалентів;

- власний капітал зменшився унаслідок скорочення додаткового капіталу та зростання непокритого збитку, а зобов'язання збільшилися у результаті зростання поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом та з оплати праці;

- незважаючи на високу частку власного капіталу в структурі пасивів балансу, динаміка більшості відносних показників свідчить про зниження рівня фінансової стійкості підприємства;

- операційна та в цілому господарська діяльність підприємства є збитковою, рівень збитковості усіх витрат підвищується.

7. За результатами проведеного аналізу ліквідності балансу був виявлений надлишок оборотних високоліквідних активів у зв'язку з відсутністю найбільш термінових зобов'язань. По середньоліквідних активах у 2023 р. було виявлено нестачу платіжних засобів для покриття короткострокових зобов'язань у сумі 26,1 тис. грн. Отже, у 2021 р. баланс був абсолютно ліквідним через відсутність зобов'язань, така ж оцінка ліквідності балансу стосується і 2022 р. У 2023 р. ситуація суттєво погіршилася, оскільки мала місце нестача оборотних активів для покриття зобов'язань у сумі 22,4 тис. грн. Таким чином, оцінка ліквідності балансу наблизилася до характеристик неліквідності.

8. За 2021 р. розрахунок коефіцієнтів платоспроможності був неможливий у зв'язку з відсутністю поточних зобов'язань. У 2022-2023 рр. значення коефіцієнтів швидкої та загальної ліквідності співпадають, так як оборотні активи представлені тільки поточною дебіторською заборгованістю і грошима. На кінець 2022 р. розраховані показники коефіцієнтів абсолютної, швидкої та загальної ліквідності були значно вищими за відповідні нормативні значення, що свідчило про високий рівень платоспроможності підприємства. Що стосується 2023 р., то за усіма коефіцієнтами ліквідності підприємство було неплатоспроможним. Так, оборотні активи покривали лише 20,6 % поточних зобов'язань.

За результатами факторного аналізу зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності з 2,800 у 2021 р. до 0,131 у 2023 р., тобто на 2,669 (95,3 %), відбулося під впливом таких комплексних факторів. Унаслідок скорочення грошей на 1,9 тис. грн (33,9 %) коефіцієнт абсолютної ліквідності знизився на 0,950. Поряд з цим збільшення поточних зобов'язань на 26,2 тис. грн (у 14,1 раза) зумовило зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності на 1,719. Частка впливу факторів грошей і поточних зобов'язань на скорочення коефіцієнта абсолютної ліквідності становила відповідно 35,6 і 64,4 %. Отже, переважаючим чинником негативної динаміки грошової платоспроможності

було збільшення поточних зобов'язань.

Зниження коефіцієнта загальної ліквідності з 4,400 у 2021 р. до 0,206 у 2023 р., тобто на 4,194 (95,3 %), відбулося під дією двох комплексних факторів. Унаслідок зменшення оборотних активів на 3,0 тис. грн (34,1 %) коефіцієнт загальної ліквідності знизився на 1,500. Поряд з цим збільшення поточних зобов'язань на 26,2 тис. грн (у 14,1 раза) зумовило зниження коефіцієнта загальної ліквідності на 2,694. Частка впливу факторів оборотних активів та поточних зобов'язань на зниження коефіцієнта загальної ліквідності становила відповідно 35,8 і 64,2 %. Отже, основним чинником негативної динаміки майнової платоспроможності, як і грошової платоспроможності, було збільшення поточних зобов'язань.

У цілому значення відносних показників оцінювання платоспроможності вказують на неплатоспроможність підприємства на кінець 2023 р. із урахуванням забезпеченості високоліквідними активами та усіма оборотними активами.

9. У 2021-2022 рр. значення показника поточної неплатоспроможності було додатнім (відповідно 6,0 і 3,6 тис. грн), а у 2023 р. – від'ємним (-24,5 тис. грн). Отже, підприємство на кінець 2023 р. мало ознаки поточної неплатоспроможності, що пояснюється як зменшенням грошей, так і збільшенням поточних зобов'язань (головний фактор).

У 2021-2022 рр. значення коефіцієнта покриття більше 1, коефіцієнта забезпечення власними засобами більше 0,1, що є проявом відсутності ознак критичної та надкритичної неплатоспроможності, навіть за умови чистого збитку. Поряд з цим у 2023 р. були наявні фактори критичної та надкритичної неплатоспроможності: значення коефіцієнта покриття (0,206) менше 1, коефіцієнта забезпечення власними засобами (0) менше 0,1 та отримання чистого збитку (30,2 тис. грн).

10. У цілому для покращення стану обліку грошових коштів та аналізу платоспроможності на підприємстві пропонуємо: запровадити страхування

ризиків власників платіжних карток від несанкціонованого втручання та непередбаченого використання коштів; оптимізувати форми і способи безготівкових розрахунків, їх організацію; інтенсифікувати і прискорити розрахунки. Чим швидше обертаються гроші і здійснюються платежі, тим більше можливостей для одержання більших доходів і прибутків. Таким чином, подальше функціонування підприємства пов'язане з необхідністю використання ефективних механізмів управління грошовими потоками, що, в свою чергу, зумовлює потребу в розробленні чіткої фінансової стратегії, яка забезпечить досягнення стійкого рівня ліквідності та платоспроможності.